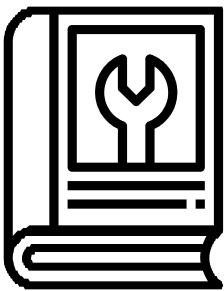

OPERATIONAL DIGITAL TOOL FOR OPERATOR

Atsakomybės apribojimas:

Europos Komisijos parama šio leidinio leidybai nereiškia, kad ji patvirtina jo turinį, kuris atspindi tik autorių požiūrį, ir Komisija negali būti laikoma atsakinga už bet kokį jame pateiktos informacijos panaudojimą.

ĮVADAS

KŪRYBINĖ EMOCINĖ KELIONĖ - VEIKLOS METODAS CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY - OPERATIONAL APPROACH

Šis leidinys paruoštas įgyvendinant „Erasmus+“ programos – KA2 finansuojamą projektą „**CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY – OPERATIONAL APPROACH**“, kurį įgyvendino **Sciara Progetti Teatro** (IT) kartu su **Compagnie Duanama** (FR), **Creo Comun: facilitando el cambio** (ES), **Vilniaus Universitetu** (LT), **Action Sinergy SA** (GR).

CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY OPERATIONAL APPROACH gimė 2020 m. karantino metu (angl. *full lockdown*), iš įvairių menininkų ir instruktorių, daugelį metų vykdančių edukacinę veiklą įvairiose Europos šalyse, sąjungos. Ypatingos kolektyvinės patirties, patirtos per covid-19 pandemiją, kontekstas turėjo pasaulinį atgarsį, kurį ypač pajuto kultūros, kūrybos ir švietimo sektoriai, kuriuose atsirado didelis priemonių ir metodikų, padedančių operatoriams (veiklos vykdytojams) dirbti, trūkumas. Viena vertus, tai pedagogai, dirbantys su jaunimu, t. y., kategorija, kuri labiausiai nukentėjo nuo psichologinių padarinių; kita vertus, tai kultūros darbuotojai, kurie, nepaisant svarbaus jų sektoriaus (CCS) indėlio į ekonomiką ir žmonių gerovę, matė, kad jų ir taip nestabili darbo padėtis pablogėjo, nes buvo taikomos socialinės distancijos priemonės ir dėl to atidedami, atšaukiami ar uždaromi renginiai, gyvi pasirodymai, parodos ir kultūros įstaigos.

Kultūrinė veikla turi ekonominį, taip pat socialinį ir psichikos sveikatos aspektą, kuris buvo ypač svarbus karantino (angl. *lockdown*) metu. Atrodo, kad šis aspektas buvo stiprus dalyvavimo kultūrinėje veikloje visoje ES bruožas, nes, nepaisant karantino priemonių, piliečiai dalyvavo įvairioje spontaniškoje kultūrinėje veikloje socialinių tinklų pagalba. Taip pat menininkai nemokamai dalijosi savo kūryba internete, kad padėtų žmonėms įveikti pandemijos sunkumus. Tačiau kultūra taip pat yra ekonominė veikla, nuo kurios priklauso menininkų ir kultūros veikėjų išlikimas. Kaip rodo EBPO duomenys, dėl pandemijos pavieniai menininkai ir CCS įmonės neprognozuojamu laikotarpiu buvo uždarytos ir negalėjo tęsti savo veiklos, jei neturėjo galimybės pereiti į skaitmeninę erdvę.

Kita vertus, atrodo, kad tarp gyventojų, kuriems taikomos suvaržymo priemonės, išaugo skaitmeninio kultūrinio turinio ir e. prekybos kultūros prekėmis ir paslaugomis paklausa. Todėl balandžio mėnesį UNESCO ir EBPO pradėjo iniciatyvas[1], kuriose menininkai ir CCS specialistai pabrėžė kultūros ir menininkų vaidmenį socialinei sanglaudai ir psichikos sveikatai taikant suvaržymo priemones, neatidėliotiną poreikį išlaikyti šio sektoriaus gyvybingumą ir įvairovę, išsaugoti jo užimtumą ir įtraukti kultūrą kaip postkoronavirusinių pokyčių varomąją jėgą.

Šia meno ir mokymo sinergijos kryptimi, pasitelkiant skaitmeninę priemonę – išbandžiusią savo potencialą karantino (angl. *lockdown*) metu – projektas „**CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY**“ siekia sukurti internetinę kūrybinių edukacinių išteklių platformą, atvirą mokytojams, švietėjams, kultūros darbuotojams, skirtą jaunimui, inovatyvią savo teminiu turiniu ir metodiniu požiūriu, skirtą emociniam intelektui ugdyti.

Jei laikysime emocijas neatsiejama įvykių aiškinimo ir įprasminimo dalimi, tuomet jos atitinkamai daro įtaką tam, ar tęsime, arba keisime savo dabartinę praktiką ar ne. Pavyzdžiui, emocijos gali signalizuoti apie atlygį ir skatinti smalsumą arba versti mus jaustis nepatogiai ir paskatinti persvarstyti savo veiksmus.

Kitaip tariant, emocijos daro įtaką tam, ko ir kaip mokomės, ir atitinkamai nukreipia mūsų veiksmus ir mąstymą. Dėl šių priežasčių CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY tikslas – padėti CCS operatoriams (veiklos vykdytojams), pedagogams, jaunimo darbuotojams, švietimo vadovams ir pagalbiniam personalui, suteikiant naują metodiką ir priemones, skirtas kūrybinio ir emocinio ugdymo veikloms jaunimui įgyvendinti skaitmeniniu, gyvu ir mišriu formatu.

Šis vadovas, kurį parašė ir redagavo Sciara Progetti Teatro (IT), Compagnie Duanama (FR), Creo Comun: facilitando el cambio (ES), Vilniaus Universitetas (LT), Action Sinergy SA (GR), yra vienas iš projekto intelektinės veiklos rezultatų (angl. Intellectual Output (IO3)), kuris tarnaus kaip vadovas platformos CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY – OPERATIONAL APPROACH naudotojui (<https://creative-emotional.eu/>).

---

[1]

[www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/649414/EPRS_BRI\(2020\)649414_EN.pdf](http://www.europarl.europa.eu/RegData/etudes/BRIE/2020/649414/EPRS_BRI(2020)649414_EN.pdf)

SKAITMENINIS MOKYMASIS, KŪRYBINĖS PRIEMONĖS IR EMOCINĖ PATIRTIS: NAUJOSIOS ŠIUOLAIKINĖS UGDYMO METODIKOS

1 SKYRIUS

CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY–OPERATIONAL APPROACH sujungia stiprią skaitmeninio dizaino veiklą su kūrybine veikla švietimo srityje, pagrįsta įtraukiančia, kūrybine ir emocijne jaunų žmonių patirtimi. Tai teminė "kelionė": šis metodas gali būti įgyvendinamas įvairiomis visuomenei aktualiomis temomis. Mūsų konsorciumas dėl vidinės kompetencijos priėmė ir sprendė 2 konkrečias temas (smurtas lyties pagrindu ir patyčios), kurios yra praktinio produktų įgyvendinimo modeliai.

CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY siūlo pedagogams mišrų požiūrį, apimančią internetines priemones ir integruotus tiesioginius užsiėmimus: principai, kuriais grindžiamas **CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY** modelis yra emocinio, patirtinio ir skaitmeninio mokymosi principai, kuriuos galima taikyti visose formaliojo ir neformaliojo ugdymo įstaigose.

Emocinis mokymasis

Emocijos valdo visus žmonių santykius ir padeda siekti sėkmės mokantis ir įsisavinant žinias.

Apie emocinio mokymosi reikšmę rašoma įvairioje pedagoginėje, psichologinėje ir mokslinėje literatūroje. Pavyzdžiui, Ženevos psichologas filosofas pedagogas Jeanas Piaget (1896–1980) teigia, kad harmoningai asmenybės raidai būtina pažinimo ir afektyvumo sąveika, nes žmogaus mąstyme egzistuoja glaudus paralelumas tarp afektinės ir intelektinės plotmės. Amerikiečių psichologas ir pedagogas Benjaminas Samuelis Bloomas (Benjamin Samuel Bloom, 1913–1999) teigia, kad egzistuoja glaudus ryšys tarp afektyvumo, motyvacijos ir mokymosi, nes afektiniai ir motyvaciniai kintamieji daro svarbų poveikį žinių, supratimo ir socializacijos procesams, vykstantiems edukacinėje aplinkoje.

Esminę emocijų svarbą mokymuisi taip pat pabrėžia ryšys tarp tų pačių emocijų ir kognityvinių procesų susijusių su atmintimi: mūsų

prisiminimų stiprumas priklauso nuo mokymosi sukkelto emocinio suaktyvėjimo laipsnio.

Amerikiečių psichologas Danielis Golemanas (Daniel Goleman, 1946 m.), remdamasis emocinio intelekto sąvoka, atskleidžia, kokią vertę jis turi visiems asmenims, tiek jauniems, tiek suaugusiems, santykiuose, mokymosi ir darbo aplinkoje.

Emocinis mokymas – tai Danielio Golemano emocinio intelekto principų perkėlimas į švietimo praktiką. Emocinis intelektas reiškia gebėjimą atpažinti, naudoti, suprasti ir sąmoningai valdyti savo ir kitų žmonių emocijas ir gali būti tobulinamas tiek taikant specialius metodus, tiek tarpininkaujant švietimo įstaigoms.

Pasak D. Golemano, emocinis intelektas pasižymi penkiomis pagrindinėmis savybėmis: savimonė (gebėjimas pasiekti rezultatų atpažįstant savo emocijas); savęs valdymas (gebėjimas panaudoti savo jausmus tikslui pasiekti); motyvacija (gebėjimas atrasti tikrąją ir giliają priežastį, skatinančią veikti); empatija (gebėjimas pajusti kitus žmones); socialinis gebėjimas (gebėjimas būti kartu su kitais, stengiantis suprasti tarp žmonių vykstančias sąveikas).

Emocijų mokymo tikslai yra šie:

- skatinti didesnę savikontrolę;
- ugdyti emocinį sąmoningumą;
- naudoti aiškų, veiksmingą ir įtaigų bendravimą;
- savęs įtvirtinimas per konfrontaciją ir bendradarbiavimą;
- ugdyti smalsumą, norą, priklausymo jausmą, toleranciją nusivylimui ir nuoboduliui.

Socialinis–emocinis mokymasis (angl. *Social Emotional Learning*) vis dažniau tampa viena iš ugdymo metodikų. Jis remiasi idėja, kad bet kuri disciplina (net ir iš pažiūros nuo emocinio aspekto nutolę dalykai, pavyzdžiui, matematika ar technologijos) gali savo specifine ugdymo verte prisidėti prie esminių minkštųjų įgūdžių ugdymo įvairaus amžiaus mokiniams; taip pat kiekviena disciplina gali būti veiksmingai nagrinėjama, pasitelkiant ugdomojo asmens emocinę sritį.

Socialinis ir emocinis aspektas yra labai svarbus kiekviename gyvenimo аспекte. Nepriklausomai nuo disciplininio ir tarpdisciplininio turinio, tos pačios įvairios situacijos ir ritualai, taip pat ir formaliojo ugdymo kontekste,

pavyzdžiui, mokykloje, yra emocinių būsenų talpyklos ir dirgikliai, todėl tinka kolektyviniams ir bendriems apmąstymams pamokose susijusiose su klausimais svarbiais kiekvieno žmogaus gyvenime (įskaitant pedagogus).

CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY pasitelkia emocinį mokymąsi, siūlydama edukacinius kelius siekiant nagrinėti problemas, pasitelkiant menines ir kūrybines priemones (radijo dramą, teatrą, vaizdo įrašus), nes jos yra tiesioginio dialogo su mūsų emocine sfera priemonės.

Patirtinis mokymasis (mokymasis per patirtį)

Patyriminis mokymasis – tai priemonė, padedanti lengviau mokytis: jis grindžiamas asmens dalyvavimu, jo patirtimi ir gebėjimais, suteikiant galimybę mokytis per pažintinę, jutiminę ir emocinę veiklą.

Šiuolaikinė visuomenė ir jos kasdieniai sudėtingumas nuolat siunčia žmogui dirgiklius, skatinančius jį jausti nuolatinio ir visą gyvenimą trunkančio mokymosi poreikį, kurio nebegalima palikti tik švietimo įstaigoms ir „oficialioms“ aplinkybėms. Kasdienio gyvenimo sudėtinguma yra evoliucijos procese, tiesiogiai proporcingas didėjančiam dėmesiui procesams, susijusiems su mokymusi, kaip dimensijai, kuri turi būti plėtojama ir didinama per visą egzistencijos laikotarpį; Žinių visuomenė reaguoja į „mokymosi visa gyvenimą“ (angl. "*Lifelong Learning*" and "*Lifewide Learning*") imperatyvą, kuris yra būtina sąlyga, kad būtų galima tinkamai reaguoti į naujus šiuolaikinius iššūkius. Žinių visuomenėje mokymasis yra personalizuotas, grindžiamas konkrečiais besimokančiojo ypatumais ir poreikiais, nuo kurių mokymo sistemos negali būti atskirtos.

Tokiomis aplinkybėmis patirtinis mokymasis yra priemonė, galinti palengvinti mokymosi procesą, nes jis grindžiamas asmens dalyvavimu, jo patirtimi ir gebėjimais.

Todėl iki šiol patirtinis mokymasis yra kiekvieno ugdymo proceso pagrindas ir paties mokymo ateitis, nes tai yra struktūruotas kelias, leidžiantis įgyti konkrečių įgūdžių, kurie pripažįstami kaip būtini ir profesinėje srityje.

Kiek yra patyriminio mokymo rūšių? Tai priemonė, kuri tampa vis paklausesnė ir kuri dėl savo veiksmingumo nuolat tobulėja ir įvairėja būtent tam, kad padėtų kolegoms ir bendradarbiams lavintis, per mokymąsi ugdant tuos įgūdžius, kurie įgyjami ne studijuojant ir mokantis technikos, bet per gyvenimo akimirkas. Pateikiame sąrašą su keliais patirtinio mokymo pavyzdžiais:

- Vaidmenų žaidimai;
- Simuliacijos;
- Komandos formavimas;
- Ledo pralaužimas (Ice breaking);
- Elgesio analizė ir mokymas.

Kiekvienu iš šių metodų siekiama perduoti ir ugdyti skirtingus elgesio įgūdžius ir gebėjimus, tačiau visi jie priskiriami neformaliojo ugdymo pedagoginei metodologijai.

CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY apima veiklas, kurios bus vykdomos vadovaujant moderatoriui (fasilitatoriui) ir kurių metu bus naudojami dalyvaujamojo mokymosi metodai, sukurti atsižvelgiant į jaunų žmonių interesus, o mokymosi procese bus iš naujo atrandamos meno kalbos, tokios kaip teatras, bendradarbiavimo žaidimai, kuriuose naudojamas žaismingas aspektas, kad būtų galima įsikišti į grupės dinamiką, engiamųjų teatro technikos, kurios teatrališkai interpretuoja konfliktų sprendimo principus.

Mokymasis visą gyvenimą reikalauja priimti tikslus mokymo politikos kriterijus ir strategines gaires, pavyzdžiui, skatinti, remti ir įgyvendinti ryšius ir integraciją tarp įvairių švietimo agentūrų arba bendradarbiauti tarp institucijų, siekiant plėtoti mokymosi visą gyvenimą kultūra, arba užmegzti dialogą su įvairiais mokymo procesuose dalyvaujančiais subjektais ir siekti, kad jų praktika taptų sąsaja, kad būtų stiprinami jų, kaip mokymosi tarpininkų, profesiniai įgūdžiai.

CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY šį dalijimosi ir keitimosi gerąja patirtimi tarp švietimo agentūrų procesą perkelia į tarptautinį mastą: projektui sukurta platforma bus nuolat plečiama pačių naudotojų indėliu, nemokama, daugiakalbė ir visiškai prieinama, pilna nuolat atnaujinamų atvirųjų išteklių.

Skaitmeninis mokymasis

Naudojamoje metodikoje, kaip ir perteikiamame turinyje, didelę reikšmę turės skaitmeninė priemonė: siekiama patobulinti mokymą naudojant jaunajai kartai būdingą skaitmeninę kalbą ir sukurti naujovišką mokymo kelią, kuris būtų derinamas su švietimo veikla.

Naujosios skaitmeninės technologijos, įskaitant nuotolines technologijas, kurios buvo būtinos švietimo paslaugose covid-19 pandemijos laikotarpiu, nebegal būti laikomos priemonėmis išskirtiniam ir sąlyginiam kontekstui, bet laikui bėgant jos prisitaikys prie visų švietimo lygių vystymosi, integracijos ir papildomumo su esamais santykiams amžiuje.

Klausdami savęs apie technologijų vaidmenį mokyme, įvertinome galimybę ir progą kompetentingai ir tinkamai įtraukti naujas skaitmenines technologijas kartu su įprastomis mokymosi priemonėmis į atnaujintą mokymo metodų kontekstą, remdamiesi humanitarinių mokslų, ypač psichologijos ir pedagogikos, paradigmomis. Remdamasi šiais apmąstymais **CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY** į savo metodiką įtraukia skaitmeninį mokymąsi siekdama sukurti mišraus režimo patirtį, vadovojamą multimedijos mokymosi kelią, padėti pedagogams ir jaunimui įgyti skaitmeninio mokymosi įgūdžių ir metodų, remti atvirųjų mokymosi išteklių kūrimą ir prieinamumą, sutelkti visas suinteresuotąsias šalis (su jaunimu dirbančius asmenis, moderatorius (fasilitatorius), instruktorius, pedagogus, mokytojus, mokinius, šeimas), kad būtų pagerintas skaitmeninių technologijų vaidmuo ugdymo procesuose..

Pirmoji iš skaitmeninių priemonių, naudojamų **CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY** yra **YouTube Edukacinis kanalas (angl. Educational Channel) (www.youtube.com/channel/)**, kuriame pateikiamas išsamus vaizdo ir garso turinys. Partnerystė prasidėjo nuo *YouTube* pagrindinio partnerio *Sciara Progetti* kanalo patirties, kurio bendruomenę jau sudaro apie 12 000 švietimo sektoriaus specialistų iš visos Italijos, įskaitant 5 000 prenumeratorių. Kanalas nori tapti nemokama, prieinama ir nuolatine skaitmeninio turinio, pavyzdžiui, vaizdo įrašų ir tinklalaidžių, platforma, kuri praturtintų įtraukiančius "užsiėmimus", kuriuos moderatoriai (fasilitatoriai) pasiūlys jaunimui. *Sciara Projects* pagal aiškų ir apibrėžtą redakcinį projektą sukūrė savo *YouTube* kanalą kaip edukacinį kanalą, skirtą pirmiausia jaunimui ir mokykloms; per įvairius

formatus, tokius kaip „Inside“, „Interviste coraggiose“, „Interviste coraggiose“, garso ir vaizdo pasakojimus, nagrinėja pilietines problemas, tokias kaip patyčios, lyčių lygybė, smurtas lyties pagrindu, aplinkosauginis švietimas, įvairovė, negalia, teisėtumas, lytiškumas, jausmų ugdymas. *Sciara* organizuojami tiesioginiai renginiai sulaukė didelio pasisekimo tarp moksleivių, nes per daugelį metų buvo sukurtas platus švietimo įstaigų tinklas, kuris vienu metu pasiekė iki 600 mokyklų, o kas savaitę tiesioginės transliacijos renginiuose dalyvavo 15 000 dalyvių. Jų patirtis ir sukurtas tinklas užtikrino šios intervencijos įgyvendinimą ir aukštos kokybės rezultatus.

CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY Edukacinio kanalo tikslas – suteikti itin edukacinį multimedijos turinį, siūlydamas kūrybingus išteklius sociologijos, pilietinio ugdymo, smurto lyties pagrindu ir patyčių pamokoms. Siūlomi vaizdo įrašai – tai interviu su ekspertais, įtakingais asmenimis, jaunaisiais populiariais, kurie įvairiapusiškai sprendžia nagrinėjamas problemas, arba partnerių pateikiama glausta informacija bei tinklalaidės, kuriose skamba pasakojimai iš teatro spektaklių, knygų ir tikrų istorijų, kurie leis moksleiviams leistis į emocinę kelionę: multimedijos produktai, skatinantys mokymąsi ir skatinantys įvairius mokymosi modelius, turintys neribotą sklaidos potencialą. Edukacinis kanalas visiškai prieinamas ir kurtiesiems, nes yra verčiamas su subtitrais, ir akliesiems, kurie galės naudotis vaizdo įrašais naudodamiesi ekrano skaitytuvų teikiamaomis subtitrų skaitymo funkcijomis.

YouTube yra jaunimo ir pedagogų labai vertinamas švietimo šaltinis, nes turi funkcijų, kurios mokymosi procesą daro patrauklesnį. Vaizdo įrašai, kuriuose vartojama vaizdų kalba, palengvina informacijos įsiminimą; tinklalaidės galima atsisiųsti ir bet kada peržiūrėti neprisijungus prie interneto, taip reaguojant tiek į naujas mokymo tendencijas, susijusias su nuolatiniu mokymusi, tiek į naują mokyklos ir darbo įsipareigojimų vykdymo būdą, eksperimentuojamą su išmaniuoju darbu ir DAD: lankstesnis būdas, skirtas daug užduočių atliekantiems asmenims, kai mokymasis ir darbas susikerta su laisvalaikio pasirinktomis veiklomis.

Antroji naudota internetinė priemonė – interneto svetainė, sukurta kaip atvira turinio ir išteklių platforma (creative-emotional.eu/), iš kurios operatoriai (veiklos vykdytojai) gali atsisiųsti kitų tarptautinių jaunimo darbuotojų, pedagogų ir psichologų parengtą mokomąją medžiagą ir edukacinės veiklos

pasiūlymus, naudingus interaktyvioms ir įtraukioms teminėms sesijoms ir pamokoms rengti.

Atvirųjų švietimo išteklių (angl. Open educational resources (OERs)) naudojimas leidžia pritaikyti ir išplėsti mokymosi procesus, atskleisti naujus švietimo šaltinius, dalytis ir kurti turinį iš įvairių šalių, konsultuotis su daug platesniu švietimo išteklių spektru. Atvirosios technologijos leidžia visiems mokytis bet kur, bet kada ir bet koku įrenginiu.

Atvirųjų švietimo išteklių naudojimas Europoje vis dar yra pernelyg fragmentiškas ir nepalaikomas. Reikia dėti daugiau pastangų, kad Europos turinys būtų matomas ir plačiai prieinamas, taip pat kad naudotojai, besimokantieji ir pedagogai galėtų rasti išteklius ir būtų užtikrinti dėl jų aukštos kokybės. Daugeliui švietimo sektorių specialistų katalogavimo, atrankos ir tinkamos kokybės išteklių trūkumas yra pagrindinė kliūtis, trukdanti plačiau naudoti atviraisiais švietimo ištekliais.

CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY elektroninio mokymosi platforma yra pavyzdys, kaip galima surinkti, katalogizuoti ir naudoti pritaikytus švietimo išteklius.

Atvirųjų mokymosi išteklių įtraukimas į projektą buvo skirtas skatinti kurti naujoviškus mokymosi kontekstus, kuriuose vartotojai gali pritaikyti turinį pagal savo poreikius. Atvirųjų mokymosi išteklių paklausos ir pasiūlos skatinimas: aukšta europinė kokybė yra labai svarbi modernizuojant švietimo procesus: tai yra vienas iš pagrindinių **CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY** projekto tikslų.

Atvirieji mokymosi ištekliai kartu su tradiciniais mokymosi ištekliais sudaro sąlygas mišrioms tiesioginio ir internetinio mokymosi formoms, o platesnis mokymosi patirties naudojimas, kai derinamos ir asmeninės, ir internetinės pamokos (mišrus mokymasis), gali padidinti mokinių motyvaciją ir mokymosi veiksmingumą.

CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY platforma siūlo:

- Sistemą, leidžiančią su jaunimu dirbantiems asmenims, fasilitatoriams, instruktoriams, švietėjams, mokytojams teikti mokymosi paslaugas kuriant įtraukiančią patirtį ir užsiėmimus, dalyvaujant gyvai arba nuotoliniu būdu
- Aplinką, kurioje naudotojai gali kurti įtraukiantį turinį, taip pat naudotis esama turinio biblioteka
- Priemonės rezultatams matuoti ir socialiniams klausimams gilinti

- Dėl šių poreikių, kartu su galimybe platinti ir dalytis švietimo praktika bei turiniu su kitomis tarptautinėmis švietimo agentūromis, platforma yra prieinama, atnaujinama, pasiekama ir įtraukianti.
- Siūloma skaitmeninė aplinka sukonfigūruota kaip virtuali laboratorija, kurioje galima kurti edukacinę patirtį ir rasti įtraukiantį turinį, o tai atitinka pedagogų poreikį supaprastinti ir standartizuoti požiūrį į turinio apdorojimą ir naudojimą, pavyzdžiui, pasirenkant tam tikrus standartinius kelius, tačiau kartu užtikrina galimybę kurti personalizuotus ir visada skirtingus edukacinius pasiūlymus.
- Metodika **“CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY - OPERATIONAL APPROACH”**
- Vykdamas projektą, 2 metus bendradarbiaujant tarptautiniams partneriams, sukurta metodika ir priemonės, skirtos praktikams, pedagogams ir su jaunimu dirbantiems asmenims, kad jie galėtų įgyvendinti emocines ir kūrybines pedagogines veiklas, pateikiant įrankių rinkinį (IO1), metodiką (IO2) ir operacinę skaitmeninę priemonę operatoriams (veiklos vykdytojams) (IO3), padedančias kurti kūrybinius emocinius kelius jaunimui.

Projekto tikslai yra:

- suteikti naują kūrybinį ir produktyvų impulsą švietimo ir meno sektoriui;
- suteikti jaunimui galimybę spręsti konkrečias ir aktualias problemas, pasitelkiant emocinį požiūrį;
- sujungti meną ir švietimą taikant emocinį požiūrį ir naudojant skaitmenines technologijas kaip priemonę.

Veiklos vykdytojams (operatoriams) parengtoje medžiagoje atsižvelgiama į poreikį suteikti jiems priemones ir metodiką, kaip vykdyti veiklą skaitmeniniu ar mišriu formatu, kurią vėliau būtų galima derinti su „gyva“ forma, taip pat siekiant remti kultūros ir kūrybos sektorių.

Projekto metu buvo sukurta paruošta naudoti modulinė medžiaga, kurią operatoriai gali naudoti kurdami ir pritaikydami edukacinę patirtį pagal tikslinę auditoriją, taip pat parengtos rekomendacijos, kuriose pateikiamos priemonės ir žinios, reikalingos nuo nulio kurti naujas ir originalias „keliones“ įvairiomis temomis arba naudojant įvairias menines technikas.

Galutiniamis vartotojams (t.y., jaunimui) skirta medžiaga rengiama atsižvelgiant į poreikį emociškai dirbti su jaunimu aktualiais visuomenei klausimais, naudojant 3 turinio panaudojimo būdus:

- ♦ virtualų (angl. *online*);
- ♦ „gyvą“ (angl. *face-to-face*);
- ♦ mišrų: virtualus naudojamas kaip pasirengimas gyvai daliai.

CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY siekia įveikti paprastą naudojimąsi sveiku protu ar supaprastintą racionalizaciją, integruojant meną, emocijų pedagogiką ir proto pedagogiką, sukuriant priemonę, kuri suteikia galimybę kiekvienam vartotojui, operatoriui (veiklos vykdytojui), menininkams, pedagogams, mokytojams, instruktoriams sudaryti savo asmeninę programą.

CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY – tai emocinė edukacinė patirtis, kuria operatoriai (veiklos vykdytojai) kreipiasi į savo vartotojus, įtraukdami jų emocijas; tai priemonė, kuri apima vadovaujamą klausymąsi, vaizdo įrašus, gyvus pasirodymus, grupines pratybas, interviu, išsamią analizę ir diskusijas su nagrinėjamų temų ekspertais, tinklalaides, mokymo medžiagą ir atvirosius išteklius, kuriuos kiekvienas operatorius, menininkas, pedagogas galės formuoti ir derinti su savo seminarais pagal šio projekto metodiką.

SKAITMENINIS DARBAS SU JAUNIMU IR NEFORMALUSIS UGDYMAS

2 skyrius

Du žodžiai „jaunimas“ ir „skaitmeninis“ yra glaudžiai tarpusavyje susiję. Technologijos naudojamos visose jauno žmogaus gyvenimo srityse, ir į šį faktą reikia atsižvelgti pradedant bet kokį pokalbį apie darbą su jaunimu. Jauni žmonės gali būti laikomi "skaitmeniniais čiabuviais" – šį terminą sukūrė Prensky (2001) – dėl įvairių priežasčių. Jie yra pirmieji, kuriems pavyko išmokti naudotis naujomis informacijos ir komunikacijos technologijomis (angl. information and communications technology (ICT)), ir šis kasdienis naudojimas iš esmės keičia jų informacijos gavimo, vartojimo, bendravimo ir žiniasklaidos priemonių vartojimo įpročius, todėl jų įpročiai visiškai skiriasi nuo vyresnių kartų įpročių. Darbą su jaunimu apskritai reikia praturtinti metodais, skatinančiais jaunimo įsitraukimą, pavyzdžiui, žaidybinimu, siekiant patraukti jaunimo dėmesį ir susidomėjimą.

Šis poreikis dar labiau išryškėja, kai kalbame apie skaitmeninį darbą su jaunimu. Skaitmeniniame pasaulyje išsiblaškyimas ir pagundos yra begalinės. Norėdamas patraukti jauno dalyvio dėmesį, su jaunimu dirbantis asmuo turi sugalvoti daugybę metodų, kurie padėtų perduoti žinią.

Skaitmeninis darbas su jaunimu turi būti prisitaikantis, atviras, lankstus ir eksperimentinis. Kaip minėta 2016 m. tarptautinio tyrimo projekto „Screenagers“ ataskaitoje, „...jei darbas su jaunimu nesugebės priimti technologijų ir socialinės žiniasklaidos naudojimo, kyla pavojus tapti pasenusiu ir nereikšmingu jaunimui, kuris naudojasi darbo su jaunimu paslaugomis“ (Harvey, 2016).

Be to, jaunimo darbuotojo pareiga – suteikti savo tikslinei grupei gebėjimų prisitaikyti ir išgyventi pasaulyje, kuriame skaitmenizacija yra realybė. Kad tai būtų pasiekta, skaitmeninis darbas su jaunimu turi persikelti į aplinką, kurioje jaunimas jau veikia, kad būtų sugriautos sienos tarp jaunimo darbuotojo ir jaunuolio ir kad būtų ugdomi jų skaitmeniniai įgūdžiai.

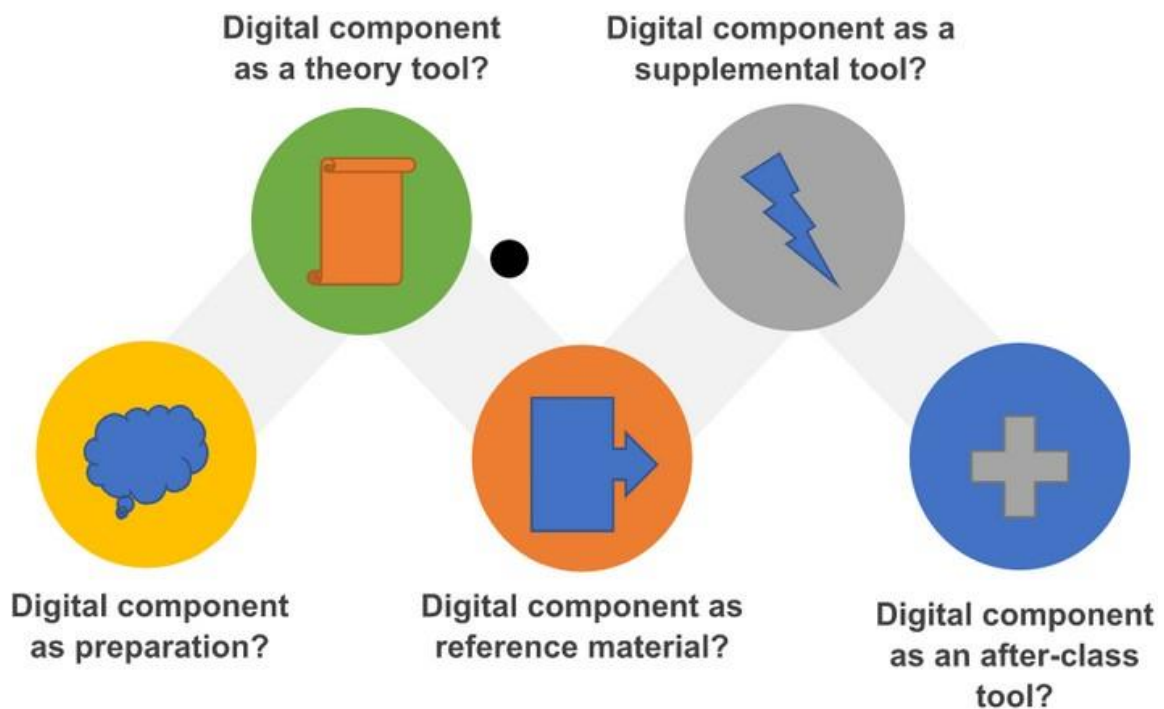
ES skaitmeninio ir jaunimo reikalų ekspertų grupės, įsteigtos pagal 2016–2018 m. Europos Sąjungos darbo planą jaunimui, duomenimis, skaitmeninis darbas su jaunimu:

- Tai reiškia, kad dirbant su jaunimu aktyviai naudojama skaitmeninė žiniasklaida ir technologijos
- Tai ne tik darbo su jaunimu metodas, bet ir visai kitas sektorius, kurį galima taikyti bet kurioje darbo su jaunimu aplinkoje
- Turi tą patį tikslą kaip ir darbas su jaunimu apskritai, o skaitmeninės priemonės turi būti naudojamos taip, kad padėtų siekti darbo su jaunimu tikslų
- Gali būti vykdomas tiek tiesioginio bendravimo situacijose, tiek internetinėje aplinkoje, kaip priemonė arba veikla
- Vadovaujasi tomis pačiomis vertybėmis kaip ir „tradicinis“ darbas su jaunimu

Skaitmeninis darbas su jaunimu praktikoje - skaitmeninio komponento vaidmuo

Skaitmeniniam darbui su jaunimu galima naudoti daugybę priemonių. Čia galima išskirti svarbų skirtumą, nes skaitmeninis darbas su jaunimu yra svarbus aspektas ne tik internetiniuose mokymuose, bet ir tiesioginiuose mokymuose, kuriuos galima praturtinti skaitmeniniais elementais. Kai jaunimo darbuotojas nusprendžia taikyti šį modelį savo profesinėje veikloje, galimi įvairūs skaitmeninimo lygiai. Viena vertus, jaunimo darbuotojas gali rinktis praturtinti gyvo bendravimo (angl. face-to-face) patirtį arba visiškai perkelti ją į internetinę erdvę. Kai jaunimo darbuotojas rengia veiklos planą, jis visada turi apvarstyti, kaip internetiniai komponentai gali pakeisti jauno žmogaus mokymosi patirtį ir kaip jie gali patenkinti konkrečius tikslinės grupės poreikius.

Neformalus ugdymas

Kas yra neformalus ugdymas?

Neformalusis ugdymas, kaip rodo pavadinimas, yra švietimo modelis, kuriame taikomi kitokie metodai nei tradiciniame švietimo modelyje, kuriame yra žinių šaltinis - dėstytojas, ir žinių gavėjai - mokiniai. Neformalusis ugdymas nutolsta nuo tradicinio modelio, nes instruktorius atlieka tarpininko (fasilitatoriaus) vaidmenį, kuris yra tarsi indas, per kurį dalyviai (nebe studentai) gali patys generuoti žinias. Šis ugdymo modelis gali būti taikomas tais atvejais, kai aptariamos jautrios temos, nes, pasitelkę patyrimines užduotis ir egalitarinę atmosferą, dalyviai jaučia atvirą aplinką, kurioje gali tarpusavyje dalytis patirtimi, žiniomis ir išvalgomis.

Koks yra tarpininko (fasilitatoriaus) vaidmuo?

Moderatoriaus (fasilitatoriaus) vaidmuo šiame procese yra labai svarbus, nes jis turi suprasti, kaip dalyviai įsisavina žinias, ir padėti jiems geriau suprasti temos medžiagą, ją koreguodamas ir prireikus koreguodamas kursą.

Kai dalyviai skatinami patys kurti žinias aplinkoje, kuri skatina klysti ir mokytis iš klaidų, mokymosi patirtis tampa stipresnė ir kokybiškesnė. Be to, vykstant šiam procesui skatinamas dalyvio ir fasilitatoriaus pokalbis, todėl mokymasis tampa interaktyvesnis ir asmeniškėnis dalyviui, ir jam lengviau suvokti, kad jis yra aktyvus žinių kūrėjas. Šis pokalbis duos didžiausią naudą, jei bus taikomas mokymo proceso pradžioje, kad mokiniai naujas žinias kurtų remdamiesi tvirtais pagrindais, o ne klaidomis, kurios kartojasi eksponentiškai.

Daniele Cibati,
neeilinis
neformaliojo
ugdymo
mokytojas

Kokias priemones gali naudoti neformaliojo švietimo fasilitatorius?

Neformalusis ugdymas - tai procesas, kuris prieštarauja tradicinei klasių struktūrai, tačiau jam vis tiek reikia tam tikrų priemonių, kad procesas būtų vaisingas ir įtraukiantis. Šios priemonės yra:

Energizuojančios priemonės: Energizuojančios priemonės - tai veikla, kuria siekiama padidinti grupės energiją, įtraukiant dalyvių kūnus ir protus. Jas moderatorius (fasilitatorius) gali naudoti bet kuriuo metu, kai grupėje sumažėja energijos, nes jas lengva atlikti ir jos gana veiksmingai padeda sugrąžinti dėmesį į patalpą.

Susipažinimas / Grupės formavimo veiklos: Kiekvienas neformaliojo ugdymo užsiėmimas turi prasidėti tokia veikla, nes, kai grupė susipažįsta vieni su kitais, atsiranda pasitikėjimo atmosfera, kuri yra būtina, kad patirtiniai užsiėmimai ir neformaliojo ugdymo veikla būtų nuoširdesnė, atviresnė ir veiksmingesnė.

Patirtiniai pratimai: Patyriminiai pratimai yra neformaliojo ugdymo pagrindas. Grupės dalyviai gilinasi į aptariamą temą, patirdami arba matydami situacijas, kuriose jie atsiduria ne savo padėtyje ir kurios sukelia emocijas, būtinas empatijai ir jautrių dalykų supratimui.

Meno pratimai (teatras, muzika, šokiai, kt.): Įrodyta, kad menas yra viena iš veiksmingiausių priemonių, kurias neformaliojo ugdymo fasilitatoriai gali naudoti siekdamas sužadinti grupės jaunų žmonių kūrybiškumą ir emocijas. Pavyzdžiui, teatras gali būti naudojamas siekiant aptarti smurto lyties pagrindu ir patyčių klausimus, pastatant dalyvius į tam tikras situacijas ir kartu apsaugant juos nuo žalingo nemalonių situacijų poveikio, nes teatro vaidmenys egzistuoja už dalyvių psichikos ribų.

Vaidmenų žaidimai: Vaidmenų žaidimai yra pagrindinis žaidybinimo metodo elementas, kuris yra vienas svarbiausių veiksmų, kai kalbame apie neformalųjį švietimą. Panašiai kaip ir meno pratybose, empatijos jausmai gana veiksmingai sukeliama, kai vaidinami įvairių žmonių vaidmenys dalyviams svetimose situacijose.

KŪRYBINIO IR KULTŪROS SEKTORIAUS (MENO IR KŪRYBIŠKUMO) VAIDMUO UGDANT JAUNIMĄ

3 skyrius

Apie kokią kultūrą ir kokį išsilavinimą kalbame?

Kitaip nei gyvūnai, žmonės gimsta pasaulyje, kuriame jų kūnai yra gamtos dalis, taip pat jie gimsta nenatūraliame, socialiniame ir istoriniame pasaulyje, kuriame gaminami specifiškai žmogiški daiktai ir ženklai. Šis specifiškai žmogiškasis matmuo, kurio esmė yra gyvybės apsauga ir vystymasis, skausmo ir kančios šalinimas, paaiškina mūsų polinkį taisyti, „gydyti“ gamtos netobulumus. Pavyzdžiui, nėštumo ir gimimo metu – kad kiekvienas naujas žmogus pradėtų savo gyvenimą optimaliomis sąlygomis, kad galėtų valdyti savo kūną, protą ir galiausiai savo laisvę, santykiyje su aplinka, kuri jau yra sukurta, kurią jau suteikė istoriškai susikaupusios žmogaus intencijos. Būtent ši laisvė leis jam savo ruožtu įnešti savo indėlį į gimimo metu egzistuojančias sąlygas. Žmogaus maištas prieš skausmą ir kančią yra toks stiprus, kad leido žmonėms net priėti prie laukinių gyvūnų, kad užtikrintų jų gamtos apsaugą, teikdami jiems rūpestį ir dėmesį, kurdami įstatymus ir visuomenines organizacijas šiai užduočiai užtikrinti.

Šiandien antikinę diskusiją apie kultūrą ir prigimtį aplenkė dabartinė humanistinė samprata, kuri žmogų laiko "istorine būtybe, kurios socialinio veikimo būdas keičia jos pačios **prigimtį**" [1]. Borisas Cyrulnikas nuo savo mokslinio požiūrio ir darbo apie **atsparumą** [2], pateikė koncepciją, atitinkančią tas pačias nuostatas: žmogus prisideda prie aplinkos, kurioje gyvena, pertvarkymo, o ji patį keičia jo aplinka. Tokia samprata leidžia padaryti taip, kad žmogaus raida ir pilnatvė tiesiogiai priklausytų nuo žmogaus veiksmų, o ne nuo gamtinių sąlygų, kurios būtų duotos kartą ir visiems laikams. Taigi, priklausomai nuo mūsų veiksams suteikiamos krypties ir prasmės, galime kalbėti apie „humanizacijos“ ir „dehumanizacijos“ momentus.

„Šiame kraštovaizdyje“, kur žmogaus kūnas priklauso gamtai, o ketinimai – jo sąžinei, žmogus turėjo laisvę rinktis gyvenimo sąlygas. Tačiau kai kurie sugebėjo žmogų laikyti vien tik gamtine būtybe,

projektuodami ir pateisindami bet kokią socialinę konstrukciją taip pat kaip „natūralią“: nuo natūralaus karalių, karalienių ir valstybių teisėtumo iki priklausymo klasei ar socialinei kastai, pereinant prie Dievo pateisinimo, tarnaujančio nekintančios visuomenės vizijos tęstinumui. Egzistuoja požiūris, kuris palaiko žmogaus „natūralumą“ ir priešinasi jo vystymuisi bei išsilaisvinimui. Iš šios sampratos kyla neteisingumo, socialinės nelygybės ir, žinoma, nelygių galimybių patekti į kultūros ir švietimo pasaulį palaikymas. Ši „natūrali“ žmogaus vizija paskatino smurto, suvaržymo, dalies galios socialinei visumai, diskriminacijos ir neteisybės kultūros vystymąsi ir propagavimą.

Atrodo, kad šiuo metu esame tokioje situacijoje. Kultūra ir švietimas atsiduria priešakyje, nes jie taip pat išgyvena krizę: „progresyvūs“ elementai, nukreipti į pozityvius visuomenės pokyčius, jos humanizavimą, susiduria su „išsikristalizavusiais“ arba „regresyviais“ elementais tos visuomenės dalies, kuri vadovauja visuotiniam dehumanizacijos procesui, atsispindinčiam švietime ir smurto kultūroje.

Tuo pat metu teisingumo, užuojautos ir tolerancijos, humanizmo kultūra visada atsirasdavo skirtingais istorijos momentais, įvairių visuomenių ir imperijų "krizių" metu. Čia kalbame apie humanizacijos kultūrą ir humanizacijos ugdymą.

Ką, žvelgiant iš humanizavimo perspektyvos, šiandien galime pasakyti apie švietimą?

Per pastaruosius penkiasdešimt metų įvairiose visuomenėse atsirado naujų požiūrių į žmogiškumą ir socialinius projektus. Atsinaujinusių gamtos viziją matome permakultūros, kolapsologijos, naujojo humanizmo, neprievartinio bendravimo, feminizmo ir kitų minties srovių darbuose ir veikloje.

Tai žmogaus vizija, kurioje pabrėžiamas bendradarbiavimas, o ne konkurencija; sisteminė, o ne analitinė pasaulio vizija. Tai reiškia, kad atsisakome vizijos, kurios centre yra teorinis individas, kurio tiesioginiai interesai atsieti nuo kitų poreikių, o gyvenimo prasmė – tai materialių ir simbolinių dalykų kaupimas, atsietas nuo visko.

Bendradarbiavimo reiškinių gamtoje stebėjimas dabar pakeičia konkurenciją arba stipriųjų dominavimą prieš silpnuosius.

Žinoma, toks perspektyvos ir stebimam dalykui suteikiamos prasmės pasikeitimas yra susijęs su žmogaus požiūriu, o ne su išoriniu pasauliu. Jei žmonės pradeda matyti bendradarbiavimo pasaulį, tai tik todėl, kad perspektyva pasikeitė juose pačiuose, o ne gamtoje ar visuomenėje. Todėl toks perspektyvos pokytis daro socialinę įtaką, sukurdamas naujus objektus ir naujus kultūrinius kūrinius, kurie galiausiai pakeis visuomenę. Šiems kūriniams būdingas tam tikras nepritarimas, pasibjaurėjimas smurtu ir viskuo, kas sukelia skausmą ir kančią.

1979 m. Švedijos vyriausybė ėmėsi iniciatyvos įstatymais uždrausti kūno bausmes vaikų auklėjime. 1989 m. Jungtinių Tautų Vaiko teisių konvencijos 19 straipsnyje paskelbta teisė į ugdymą be smurto. Tik 2019 m. šiuo pavyzdžiu pasekė ir Prancūzija. Ši konvencija nuolat komentuojama ir **vertinama** [3] Prancūzijos delsimas išduoda lano aplaidumą, nes jau 1795 metais viena iš revoliucionieriaus paskatintų ugdymo kryptių buvo fizinių bausmių draudimas pradinėje mokykloje. Iame tekste kalbama ne apie tai, kad reikia iš naujo atkurti prievartos ir smurto plėtros ir pasitraukimo iš švietimo procesą, bet apie tai, kad švietimas, kaip ir bet kuri kita žmogaus veikla, gali būti nukreiptas į visuomenės "humanizavimą" arba "dehumanizavimą". Taigi dokumentiniame filme "Jei būčiau žinojęs... būčiau gimęs Švedijoje" matome, kaip dvi mažos švedų mergaitės plačiai atmerkia akis ir iš džiaugsmo šypsosi: žurnalistas ką tik paklausė jų, ar tėvai kartais jas pliaukšteli. Vienas iš vaikų po kelių sekundžių tylos pagaliau atsako: „...kas yra pliaukštelėjimas?“ [4]

Afektinio ir socialinio neuromokslo indėlis

Šiandien visuomenėje stipriai priešinamasi aiškioms humanistinių vertybių ugdymo tendencijoms, taip pat vis labiau ryškėja radikali humanizmo ir antihumanizmo priešprieša. Pastarąją dramatiškai iliustruoja tiek moterų teisių regresas, tiek smurtas prieš jaunimą ar mokytojus. Rasinis smurtas, religinis smurtas, seksualinis smurtas, pirmiausia ekonominis smurtas rodo nerimą keliančius šios regresyvos ir agonizuojančios kultūros, manančios, kad žmogų reikia „auklėti“, o ne „pamokyti“, „pageritni elgesį“, „represuoti ir grąžinti į teisingą kelią“, vos tik jis padaro „klaidą“. Ši „kaltė“ turi būti „nubausta“, lygiai taip pat, kaip „sėkmė“ turi būti „apdovanota“, o išankstinės nuostatos – „atkeršytos“.

Tačiau per pastaruosius dvidešimt metų afektiniai ir socialiniai neuromokslai atskleidė tokios ugdymo santykių sistemos elgesio ir smegenų pasekmes. Dabar jau žinome, kad dėl to tik naikinamos arba vėluoja subręsti aukštesniosios smegenų struktūros ir funkcijos bei atkuriamą dehumanizuojanti sistema [5]. Taigi mūsų gebėjimas įsijausti, samprotauti, planuoti ateitį, stiprinti simbolinį akiratį, valdyti emocijas, reguliuoti stresą iš esmės priklauso nuo žmogiškojo santykio ir ugdomojo santykio kokybės. Dėl šios priežasties humanizuojančiojo ugdymo centre praktikuoti ir mokytis ne naivaus tikrovės matymo – t.y., tokio, kuris priklauso nuo to, kaip mes į ją žvelgiame, o ne nuo žmogaus nepriklausomo „objektyvumo“ – regis, yra esminis dalykas. Pirmasis žingsnis šiame mokymosi procese – tai vaikų susidūrimas su savo pačių registras: vidiniais ir kūno, motorinių įgūdžių, emocijų, intelekto ir, žinoma, kitų žmonių registras. Kai suaugusieji sukelia šoką, žiaurumą, vaikų vidinio gyvenimo neigimą, jie skatina juos nepasitikėti ir izoliuotis, bijoti, akiai konkuruoti.

Švietimas, vystymasis ir smegenų struktūros

Bet kurio vaiko psichofizinės struktūros raidos etapai priklauso nuo tam tikrų smegenų struktūrų brendimo. Šiandien žinoma, kad nuo 5 iki 7 metų orbitofrontalinės žievės neuronų raida leidžia reguliuoti emocijas, o iki tol tai priklauso nuo jų ar jų supančioje aplinkoje esančių suaugusiųjų rūpesčio. Taigi suaugusysis, manantis, kad vaiko gebėjimas integruotis yra toks pat, kaip ir jo paties, vaikui, kuris šiek tiek per stipriai ir neadekvačiai – suaugusiojo požiūriu – reiškiasi, pasakys: „nustok būti įdomus“, „nustok veikti“, „paskubėk“, tuo tarpu mažylis dėl paprasto smegenų brandos etapo nesugeba kontroliuoti savo impulsų ir registruoti įvykių niekaip kitaip nei labai emocionaliai. Todėl matome suaugusiuosius, kurie savo geriausiais ketinimais ir gera valia atitolina vaikų vystymąsi, kurie nesupranta, kaip su jais elgiasi. Jie turi naudoti savo energiją, kad užsitikrintų savo saugumą, kai negali suprasti to, ką gauna iš aplinkos, užuot naudoję šią energiją saugiam vystymuisi.

Kūrybiškumas

Bendraja prasme: kūrybiškumas – tai reiškinys, kai sukuriama kažkas naujo ir vertingo. Tai individo gebėjimas įsivaizduoti arba sukurti ir įgyvendinti naują koncepciją, naują objektą arba atrasti originalų problemos sprendimą. Tiksliau jį galima apibrėžti kaip „psichologinis ar psichosocialinis procesas, kurio metu individas parodo vaizduotę ir originalumą susiedamas daiktus, idėjas, situacijas ir, paskelbdamas konkretų šio proceso rezultatą, keičia, modifikuoja ar transformuoja suvokimą, naudojimą ar materialumą tam tikrai **visuomenei** [6].

Sukurtas objektas gali būti nematerialus (pavyzdžiui, idėja, mokslinė teorija, muzikos kūrinys ar anekdotas) arba fizinis objektas (pavyzdžiui, išradimas, išspausdintas literatūros kūrinys, paveikslas ar kitas meninis objektas).

Peteris Meusburgeris apskaičiavo, kad literatūroje galima rasti daugiau nei šimtą skirtingų apibrėžimų, kuriuose paprastai aptariamas kontekstas (sritis, organizacija, aplinka ir pan.), lemiantis sukurti objekto originalumą ir (arba) tinkamumą, ir **procesai, per kuriuos jis**

atsirado [7]. Dr. E. Paulas Torrance'as, kalbėdamas apie asmens kūrybinių gebėjimų vertinimą, apibūdino jį kaip „procesą, kurio metu pastebimos problemos, trūkumai, žinių spragos, trūkstanti elementai, disharmonija ir t. t.; nustatomi sunkumai; ieškoma sprendimų, spėjama arba formuluojamos hipotezės apie trūkumus; šios hipotezės tikrinamos ir pakartotinai tikrinamos, galbūt keičiamos ir pakartotinai tikrinamos; galiausiai pranešama apie **resultatus**“ [8].

Kas yra kūrybiškumas humanistinio ugdymo požiūriu?

Tai kontaktas su pačiu savimi, su tuo, kas nėra duota kartą ir visiems laikams. Kūrybiškumas leidžia mažam žmogui įžengti į savo pasirinkimo laisvės horizontą, į simbolinę raišką, į savo vaizduotę, į savo „atstumą“ nuo daiktų pasaulio.

Tai leidžia subręsti ir vystyti smegenų funkcijoms, kurios valdo judrumą, pusiausvyrą, grakštumą, emocijų įvairovę, poetinę funkciją, kalbą ir santykius su kitais žmonėmis. Galiausiai kūrybiškumas susieja ir ieško harmonijos su intymaus atradimo ir prisidėjimo prie kitų žmonių kuriamos socialinės aplinkos patirties procesu.

Remiantis šia samprata galima kurti ir skatinti visuomenės humanizavimo kultūrą. Vaiko įsitraukimas į savo paties kūrybą leidžia jam pasisavinti savo psichofizinę struktūrą, o susitikimas su meno objektais ir kultūra apskritai leidžia jam atsižvelgti į kitą požiūrį nei jo paties ir pajusti kultūros objektų poveikį įvairiais sąmonės lygmenimis. Tokiu būdu jis ugdo savyje pasirinkimo laisvę tarp elementų, kurie jam sukelia skausmą ir kančią, ir elementų, kurie skatina jo laisvę, džiaugsmą, meilę viskam, kas gyva.

Kūrybiškumas ir švietimas

Kaip jau matėte anksčiau, kūrybiškumas yra svarbi žmogaus būdo dalis. Galime savęs paklausti, ar su kūrybiškumu gimstame, ar jo išmokstame iš kitų, ar tobulėjame per savo gyvenimo patirtį? Kita vertus, kyla klausimas, koks yra tikrasis kūrybiškumo šaltinis ir kas gali jį pagerinti arba sumažinti. Dr. Džordžo Lando (Dr. George Land) ir dr. Bet Džarman (Dr. Beth Jarman) tyrimo, kurį pasiūlė NASA, duomenimis, 98 % priešmokyklinio amžiaus vaikų buvo laikomi kūrybingais genijais. Šis aukštas rezultatas taip nustebino, kad jie pradėjo tirti tą pačią grupę vaikų, kai jie užaugo. Pradinėje mokykloje tik 30 % vaikų buvo laikomi kūrybingais genijais. Vidurinėje mokykloje tokių buvo tik 12 %. Jie atliko tokį patį testą su suaugusiųjų grupe, ir rezultatai vis dar turėjo tendenciją mažėti. Mažiau nei 2 % tyrimuose dalyvavusių suaugusiųjų buvo kūrybingi **genijai [9]**.

Šio nuodugnaus tyrimo pasekmės gana akivaizdžios. Mes gimstame turėdami kūrybinio genijaus potencialą, bet vos tik patekę į mokyklą, esame smarkiai suluošinami. Tai nesunku suprasti: mokyklą, kaip mes ją paprastai vadiname, yra institucija, kuri istoriškai buvo sukurta tam, kad galiausiai tarnautų valdančiajai klasei, o ne paprastiesiems žmonėms. Nacionalinis švietimas kuria „gerus piliečius“, kurie dirba visuomenei. Tikrai paradoksalu, kad kūrybiškumas yra vienas iš paklausiausių XXI a. įgūdžių. Žinome, kad norėdami neatsilikti nuo ateities darbo, visi turime gebėti rasti naujų problemų sprendimų, o to negalėsime padaryti, jei neturėsime kūrybingų genijų, kurie vadovautų.

Nuo XX a. dešimtojo dešimtmečio pabaigos kūrybiškumas vėl tapo didėjančio susidomėjimo švietimo ir platesnės visuomenės gyvenimo sritimi. Anglijoje kūrybiškumas dabar įvardijamas mokyklų mokymo programose ir 3–5 metų amžiaus vaikų mokymo programose.

Yra daugybė vyriausybinių ir kitų iniciatyvų, skirtų individualiam ir kolektyviniam kūrybiškumui skatinti, kai kurios iš jų vykdomos per partnerystę, jungiančią menus, technologijas, mokslą ir socialinius mokslus.

Viena iš pagrindinių temų ir pagrindų, kodėl vėl pradėta domėtis kūrybiškumo skatinimu, yra ta, kad asmeninės ir kolektyvinės galios, kurias skatina kūrybinių įgūdžių ugdymas, yra laikomos geru dalyku, ypač socialiniu ir ekonominiu lygmeniu.

2005 m. UNESCO **Konvencijos dėl kultūrų raiškos įvairovės apsaugos ir skatinimo [10]** esmė – įgalinti jaunimą per socialines ir ekonomines galimybeskurias gali suteikti kultūros ir kūrybos sektoriai. Labiau atsižvelgiant į **UNESCO 2014-2021 m. jaunimo veiklos strategiją [11]**, ypatingas dėmesys ir toliau skiriamas jaunimui, ypač jauniems kūrėjams ir kultūros specialistams. Šį prioritetą UNESCO įtraukia į visas savo programas ir veiklas.

Galbūt turėtume atskirti formalųjį ir neformalųjį švietimą. Jei formalųjį švietimą laikysime institucija palaikančia socialinį status quo, tai galime pastebėti ir alternatyviosios formos vystymąsi. Šis neformalusis ir alternatyvusis ugdymas vis dažniau ateina į mokyklą ir yra grindžiamas kūrybiškumu ir vidine pasirinkimo laisve. Tai rodo, kad keičiasi mąstymas apie jaunimo poreikį.

Jaunimas laikomas tuo, kuris turi savyje didelį potencialą, ir jei mes sukursime jam geras sąlygas, jis pats geriausiai žinos, ko jam reikia ir ką jis nori vystyti. Kiekvienas žmogus turi savo vystymosi greitį, o ugdymas laikomas procesu. Menas ir kūryba yra geriausias būdas palikti šią laisvą erdvę, kad galėtume atsiduoti, siūlyti ir bandyti, užmegzti ryšį su savimi ir dalytis su kitais.

Meno vaidmuo ugdant jaunimą

Menas sutelkia intelektualinius ir emocinius, fizinius ir dvasinius dalykus, o subjektyvumą paverčia vertybe. Jis suteikia unikalų būdą tyrinėti save ir savo padėtį pasaulyje, taip pat galimybę keistis su kitais mintimis ir pastebėjimais apie tai, ką matome, jaučiame, galvojame ir patiriame. Menas – tai būdas užmegzti dialogą tarp žmonių ir bendruomenių bei jų viduje.

Vaikų kultūra yra daugialypė ir pliuralistinė, apimanti daugybę subkultūrų, reikšmių ir suaugusiųjų įtakos sluoksnių, besitęsiančių nuo kūdikystės iki brendimo. Pripažįstama, kad menas labai prisideda prie vaikų gerovės skatinimo. Simbolinė saviraiška per menus leidžia vaikams išreikšti sudėtingus jausmus ir hibridines tapatybes. Ji padeda įteisinti individualias ir kolektyvines tapatybes. Tai ne tik įgalina vaikus, bet ir padeda gerinti jų sveikatą ir gerovę. Galime rasti keletą meno panaudojimo ugdymo procese būdų. Darželiuose vaikai naudoja meną kaip išraiškos formą, kuri yra integrali jų aplinkos dalis.

Po vidurinės mokyklos menas tampa technika, kurios reikia mokytis. Jaunuoliai dalyvauja meno dirbtuvėse, kad išmoktų ar išbandytų šį meno tipą. Galima rasti dailės, muzikos, teatro ar šokio kursus. Tai laikoma poilsio ar sportinės veiklos dalimi. Jei kas nors nori gilintis, gali tęsti mokslus už mokyklos ribų arba užsiregistruoti į meno mokyklą. Meniniai ar kultūriniai įgūdžiai taip pat yra jaunimo ugdymo dalis. Jie eina žiūrėti spektaklio, į muziejų ar tapybos parodą, kad sužinotų apie techniką, istoriją ar kultūros dalykus.

Tačiau menas dažnai nelaikomas jų vidinio tobulėjimo priemone. Šis meno suvokimo būdas yra labai svarbus. Kurdami meną jaunuoliai sukuria tai, ko anksčiau nebuvo, ir tampa aktyviais tikrovės veikėjais. Jie taip pat užmezga ryšį su savimi ir daugiau sužino apie savo vidinį pasaulį. Kita vertus, meninis matymo būdas atveria jaunuolius kitokiam „žodžiui“, kuris yra tik materialus, žodžiui apie emocijas, kitus, smalsumą, jausmus, grožį ar tiesiog vaizduotę.

Tai tam tikras meditacijos aktas. Tai taip pat yra būdas mokytis pastovumo, drausmės; mokytis mokantis, tobulinti save ar kitus, mokytis pažinti kitus ir daiktus, naudotis visais pojūčiais, geriau pažinti savo kūną ir kitus žmones ir t. t.

Kūrybinių metodų pavyzdžiai

Plastikiniai menai

Visur matome, kaip jaunimas mėgsta tapyti ir piešti. Šis menas gali būti naudojamas kaip išraiškos ir tarpininkavimo priemonė. Šį išsilaisvinimą palengvins kitos priemonės, pasitelkiant įvairias siūlomas menines technikas: piešimą, koliažą, tapybą, modeliavimą... Kyla klausimas, kaip sudaryti galimą neverbalinės išraiškos būdą, kūrybos generavimą ir formos suteikimą reprezentacijoms ir emocijoms. Šiame procese estetiškas rezultatas nelaikomas tikslu, jis lieka kūrinį sukūrusio asmens vertinimui. Šiais ieškojimų momentais, tiek tapybos, tiek piešimo srityje, pirmenybė teikiama laisvam gestui. Skleidimas, braižymas, dengimas, braižymas, trynimasis – visi šie gestai leidžia kiekvienam išreikšti kažką savito, atrasti savo meninę kalbą. Šiame kontekste gali būti išreikštas kiekvieno kūrybiškumas. Lygiai taip pat, kaip tradiciškai su tapyba siejamus įrankius (teptukus, peilius) galima pakeisti daiktais, kurių įprastinė paskirtis neturi nieko bendra su tapyba (kempinė, dantų šepetėlis, įvairių formų daiktai, padengti dažais...). Taip pat galima tapyti pirštais arba vaikščioti basomis kojomis po dažus... Dažų naudojimas gali suteikti juslinį malonumą, susijusį su manipuliavimu medžiaga, spalvų maišymu, erdvių nuspalvinimu, gestais ir jų ritmu.

„Mane stebina, stulbina, tai, ką kiekvienas sukuria, gestų, judesių, pėdsakų, spalvų įvairovė. Tai ne tik spalvų paletė, bet ir žmogaus paletė, kuri kyla iš mūsų širdies, iš mūsų vidaus, iš mūsų istorijų, iš to, kas mes esame.“ (Liudijimas, parašytas grupiniam tapybos seminaro pabaigoje) [12].

Kūrybinis rašymas

Kūrybinis rašymas – tai bet kokia rašymo forma, kai rašoma kūrybiškai: grožinės literatūros rašymas, poezijos rašymas, kūrybinis negrožinės literatūros rašymas ir kt. Tikslas – išreikšti mintis, patirtį ar emocijas. Kūrybinis rašymas rašomas ne tik siekiant pateikti informaciją ar paskatinti skaitytoją atlikti rašytojui naudingą veiksmą, bet ir norint ką nors sudominti ar pamokyti, skleisti informaciją apie ką nors (ar kažką) arba tiesiog išreikšti savo idėjas ir nuomonę. Net verslo rašiniai ir oficialūs laišakai vis tiek yra kūrybiški, tačiau jei rašysite tai, kas jums nerūpi, tai bus nekūrybiška, be turinio.

Kūrybinio rašymo pratybose ir seminaruose galima ne tik lavinti rašymo įgūdžius. Profesiniame gyvenime kūrybinis rašymas gali padėti jaunuoliams rasti naujų būdų, kaip pristatyti žinias ir patirtį įvairioms tikslinėms grupėms, ir pagerinti įtikinėjimo įgūdžius. Pedagogams kūrybinis rašymas yra puikus būdas praplėsti mokymo programą ir suteikti mokiniams naujų, skirtingų iššūkių. Kūrybinis rašymas lavina vaizduotę ir strategijų, padedančių kurti originalias idėjas ir naujus iššūkių, su kuriais susiduria jaunuoliai, sprendimus, supratimą. Galvojant apie asmeninį tobulėjimą, kūrybinis rašymas taip pat suteikia jiems galimybę patogiau dalytis savo mintimis, geriau pažinti save, tyrinėti savo stipriąsias puses (ir sritis, kurias galbūt reikia tobulinti), kaip užmegzti ryšį su jausmais, taip pat didinti pasitikėjimą savimi ir savigarbą. Rašymas gali padėti jiems rasti savęs atleidimą ir išgydymą.

Musika ir ritmai

Muzika, universalus reiškinys, nuo senovės buvo naudojama dėl savo gydomųjų, atpalaiduojamųjų ir santykių stiprinimo galių, kaip katarsis arba raminamoji priemonė. Ji pasižymi neverbalinėmis, kūrybinėmis, emocinėmis ir struktūrinėmis savybėmis. Šios savybės naudojamos žmonių tarpusavio santykiuose, siekiant palengvinti kontaktą, sąveiką, savęs pažinimą, mokymąsi, emocinę raišką, bendravimą ir asmeninį tobulėjimą.

Muzika pasiekia individus „pačioje jų širdyje“, muzika yra privilegijuota išraiškos priemonė, leidžianti individui „išlieti“ savo kančias ir emocijas. Taigi garsai ir ritmai tampa priemonėmis, padedančiomis didinti žmogaus kūrybiškumą, atkurti ryšį su savimi ir gydyti įvairias sveikatos problemas.

Muzika, kaip asmeninio tobulėjimo priemonė, padeda didinti žmogaus dinamiškumą, gerinti jo pažintinius (dėmesį, atmintį), psichomotorinius (vikrumą, koordinaciją, judrumą) ir socialinius–emocinius gebėjimus. Viena vertus, ji padeda lavinti klausymąsi, susikaupimą, kitaip tariant, skirti dėmesį dabarčiai (būti dabarties momente), kita vertus, ji padeda dirbti kolektyve, sukuria daugiau ryšių, taip skatindama grupės sutelktumą. Muzika taip pat skatina tiesti tiltus tarp žmonių iš skirtingų kultūrų ir vietovių.

Muzikantai gali pasiūlyti muzikos, instrumentų, muzikos ir šokio, dainavimo, ritmikos dirbtuves, repo kompozicijos, muzikinės komedijos, perkusijos (mušamųjų instrumentų), stompo (angl. stomps) ir kt. dirbtuves.

Paaugliai labiausiai mėgsta repą ir stompą. Pirmasis jiems leidžia išreikšti savo mėgstamą temą, o stompe jaunuoliai negali naudoti savo balso. Jie turi sukurti savo instrumentus (arba naudoti savo kūną) ir jais naudodamiesi surengti pasirodymą. Stompe naudojami tokie daiktai kaip šluotos ir šiukšlių konteinerių dangčiai, jais stuksenant kaip muzikos instrumentais kuriami pasirodymai. Taigi tada atsiveria kitas pasaulio matymo ir girdėjimo būdas ir daiktų bei savo kūno naudojimas.

Dramos menai

Teatrinė raiška egzistuoja nuo pat žmonijos aušros. Kiek kartų matėme, kaip vaikai kuria ir vaidina personažus, su lėlėmis pasakoja istorijas. Vaidinimas – tai nepamatuota jų ugdymo dalis ir forma, padedanti jiems išbandyti, suprasti, išoriškai įprasminti savo emocijas ar kasdienius įvykius. Teatras naudoja jų pačių veiklos būdus.

Teatro praktika suteikia techninius pagrindus, kurie leidžia geriau suvokti save ir aplinką: kalbėjimas, susikaupimas, balso valdymas, streso valdymas, kūno, emocijų, erdvės, grupės, dramaturgijos, personažų suvokimas... Vedėjai (fasilitatoriai) stengiasi užtikrinti, kad dalyvių kritika būtų konstruktyvi ir nesmerkianti, kad padėtų kitiems eiti toliau (giliau).

Seminarai leidžia susikurti asmeninį darbo metodą, kuris padeda jaunuoliams daryti pažangą ir suteikia jiems įgūdžių bei žinių, praversiančių mokykloje ir kasdieniame gyvenime. Dirbtuvėse siekiama skatinti saviraišką ir keitimąsi nuomonėmis grupėje.

Vaikai ir paaugliai lavina savo vaizduotę, siekdami didesnio atvirumo, ir yra skatinami sugalvoti būdus, kaip įveikti sunkumus, ir įsivaizduoti geresnę aplinką. Jaunuoliai gali įgyti saviraiškos būdų ir naujų žinių, stiprinti pasitikėjimą savimi ir atkaklumą, daryti pažangą mokėdami įsiklausyti į kitus, lavinti vaizduotę. Dirbtuvės taip pat leidžia jiems atrasti tvirtas vertybes, kurias puoselėja humanistinis teatras, kuriame žmogus tampa jį supančio pasaulio bendraautoriumi.

Užsiėmimai reikalauja apmąstymų ir įkvėpimo, taip pat skatina keistis informacija grupėje. Dirbtuvės padeda užmegzti ryšį su savo emocijomis ir jas išreikšti, taip pat įvertinti save. Vertinimo pratimų pavyzdys. Užsiėmimo

pradžioje, susėdę ratu, jie gali atlikti „Nuotaikų orą“, kurio metu kiekvienas asmuo (dalyviai ir vedėjai (fasilitatoriai)) pasidalina su kitais savo emocine būkle, nurodydamas savo jausmus ir emocijas. Užsiėmimo pabaigoje tokiu pat būdu visi gestais arba žodžiais dalijasi savo jausmais, susijusiais su užsiėmimu.

Galutinė kūryba leidžia įsitraukti į bendrą projektą, kuriame kiekvieno dalyvavimas yra labai svarbus, o kūryba tampa bendra. Tai sustiprina grupės dvasia, atskirumą, jausmą, kad esi svarbus grupėje. Per repeticijas išmokstama tobulėti individualiai ir kolektyviai. Jaunuoliai išsiugdo teigiamą ir palaikantį požiūrį. Fasilitatoriai lydi juos šiame procese teatro aplinkai būdinga „trupės“ dvasia.

Kai kurie metodai: vaizdų teatras, kuriame siūloma kurti scenas pagal vaizdus; forumo teatras, kuriame kalbama apie problemas ir ieškoma sprendimų; istorijų teatras, kuris prasideda nuo dalyvių siūlomų realybėje išgyventų patirčių scenų vaizdavimo; istorijų pasakojimas (angl. storytelling), skirtas vaizduotei plėsti ir laisvam istorijų kūrimui; judesio teatras, kuriame pirmenybė teikiama kūno išraiškai; pantomima, kuri veikia neverbalinį bendravimą; klounada, skirta atrasti savo klouną; objektų teatras, kuriame dirbama ties santykiu su medžiaga; improvizacijos, kurios padeda atsipalaiduoti ir įsiklausyti; kalbos teatras; aktorius studijos metodas, kuriame daugiausia dėmesio skiriama personažo kūrimui; poetrija, skirtas dirbti su metafora ir vidiniais įvaizdžiais; „commedia de l'arté“, kurioje dirbama su tipiškais personažais; kaukių teatras ir kt.

Šokis

Senovėje žmonija nuolat šoko, nes šokis yra viena iš prigimtinių žmogaus išraiškų. Gamtos įvykiai, bendruomenės susibūrimai, šeimos akimirkos, karas ir taika, metų laikai... – visi šie momentai buvo išreiškiami kolektyviniais, šeimos ir individualiais šokiais. Šiandien, ypač kaimo vietovėse, šokis tebėra kasdienio gyvenimo dalis.

Šokis – tai mokymosi būdas, kuriuo ugdomi bendravimo įgūdžiai, problemų sprendimo būdai, kūrybinio ir kritinio mąstymo įgūdžiai pasitelkiant kinestetinius gebėjimus. Šokio ugdymo tikslas – įtraukti mokinius į meninę patirtį per kūrybos ir atlikimo procesus. Šokis, kaip

ypač turtingas mokymosi būdas, gali būti naudojamas ne kaip savaiminis tikslas, bet kaip priemonė ir (arba) įrankis formaliajame ir neformaliajame ugdyme, siekiant ugdyti individualius ir grupinius problemų sprendimo įgūdžius, įsisavinti sąvokas ir suprasti temas, susieti judesio veiklas su akademinėmis temomis, kad specialistai galėtų pasinaudoti giliu **jaunimo kinestetiniu intelektu [13]**.

Tai padeda suvokti erdvę ir kūną, atleisti techniką, tobulėti, įsiklausyti į save ir kitus. Šokio animatoriumis padeda ištirpdyti kūno, emocijų ir proto blokadą. Per šokį Judesys ir kūno pojūčių bei emocijų priėmimas padeda jaunuoliams iš naujo pažinti save ir užmegzti ryšį su unikalia energija, kuri pagaliau gali visapusiškai pasireikšti. Laisvasis šokėjas – tai kvietimas pasiduoti laisvam ir spontaniškam judesiui, kuris veda į kūrybiškumą ir visapusišką saviraišką.

Kūrybiškumo tobulinimo metodas

Kūrybiškumo iššūkis – tai kūrybiškumo skatinimo metodas. Tačiau jį taip pat galime naudoti kaip būdą būti kūrybingesni kasdienybėje ir paversti kūrybiškumą nuolatinio mūsų gyvenimo bruožu, o kartu prisidėti prie visuomenės ir kultūros. Kuo labiau fasilitatoriai, jaunimo darbuotojai ir tėvai tobulina savo pačių kūrybiškumą, tuo didesnę įtaką jaunimui jie gali daryti. Keletas žingsnių, kaip stiprinti asmeninį kūrybiškumą, remiantis **Mihaly Csikszentmihalyi tyrimais [14]**.

Išmokite išlaisvinti savo kūrybinę energiją

- ♦ **Ugdykite smalsumą ir susidomėjimą savo gyvenimu, tyrinėkite žodį.** Tai yra dėmesio skyrimas dalykams jų pačių labui. Tai būdas išlaikyti vaiko smalsumą, nes jis išryškina ir su susidomėjimu investuoja į viską, kas yra jo akiratyje. Norint tai ugdyti:
  - Stenkitės kasdien kuo nors nustebinti save. Patirkite šį vieną dalyką dėl to, kas tai yra, o ne dėl to, ką manote, kad jis yra. Būkite atviri jums sakomam žodžiui.
  - Pasistenkite kasdien nustebinti bent vieną žmogų: pasakykite ką nors nelaukto, užduokite klausimą, kurio paprastai neužduodate...
  - Kiekvieną dieną užsirašykite, kas jus labiausiai nustebino ir kaip jūs nustebinote kitą.
  - When somethinh strikes a spart of interest follow it. Manome, kad esame

per daug užsiėmę, kad galėtume pasidžiaugti mūsų dėmesį patraukusia idėja, daina ar gėle, arba manome, kad tai ne mūsų reikalas. Bet žodis yra mūsų reikalas.

Srauto puoselėjimas kiekvieną dieną

- Kiekvieną rytą atsibuskite turėdami konkretų tikslą, kurio norite pasiekti. Prieš einant miegoti apžvelgite kitą dieną ir pasirinkti užduotį, kuri turėtų būti įdomi ar jaudinanti.
- Atkreipkite dėmesį į savo veiksmų pasekmes, susitelkite į užduotį.
- Norėdami ir toliau kažkuo mėgautis, turite didinti jo sudėtingumą: tobulėti ir stebinti save.

Apsaugokite savo kūrybinę energiją: išsiugdykite įpročius, padedančius kontroliuoti dėmesį, kad jis būtų atviras ir imlus arba sutelktas ir nukreiptas.

- Pasirūpinkite savo tvarkaraščiu: atraskite akimirką (-as), kai esate kūrybiškiausias (-ia), atraskite savo ritmą.
- Skirkite laiko apmąstymams ir atsipalaidavimui (laikas, per kurį neturėtumėte tikėtis atlikti jokios užduoties).
- Susikurkite savo erdvę: išsiaiškinkite, kokia mikroaplinka jums labiausiai tinka.
- Išsiaiškinkite, ko nekenčiate ir ką mėgstate gyvenime, ir pradėkite daryti daugiau to, ką mėgstate, ir mažiau to, ko nekenčiate.
- Darykite tai, kas suteikia jums malonumą: turėkite aiškų tikslą.

Vidiniai bruožai: kiek įmanoma internalizuokite šią kūrybinę atraminę savo asmenybės struktūrą, mokykitės naujų dėmesio modelių.

- Ugdykite tai, ko trūksta: pirmiausia nustatykite savo akivaizdžiausią savybę (galite paklausti draugo), o po to išbandykite jos priešingybę.
- Dažnai pereikite nuo atvirumo prie uždarumo. Viena vertus būkite imlūs ir atviri, o kita vertus – susikaupę bei kieti. Akimirka po akimirkos pereikite nuo savo požiūrio prie kito požiūrio.
- Siekti kompleksškumo: laikytis savojo būdo ir gerbti savo srities taisykles bei gręžtis į kultūros tradicijas. Sudėtingumas yra šių dviejų priešingų tendencijų vaisingos sąveikos rezultatas.

Kūrybinio ugdymo teorija ir metodas [15]

Kūrybinio ugdymo esmė – ugdyti įvairių žmogaus gebėjimų kūrybiškumą, nes ugdymo tikslas – visapusiškai ugdyti žmogaus gebėjimus.

Taigi kūrybinio ugdymo tikslas aiškinamas kaip „žmogaus kūrybiškumo ugdymas“. Kūrybiškumas suprantamas kaip universalus ir holistinis žmogaus aspektas, o kūrybiškumo sritys gali būti skirstomos į fizinę–fiziologinę, socialinę, racionaliąją, moralinę, meninę ir religinę žmogaus gyvenimo sferas bei pateikiamos kiekvienos srities vertybinių gebėjimų savybės. Atsižvelgiant į tai, kad kūrybiškumo įgyvendinimo pagrindas yra meilė, meilės poveikis gali sužadinti susidomėjimą ir troškimą kiekvienoje žmogaus srityje, todėl ugdymo savastis gali būti veikiamą ugdymo procese. Susidomėjimas ir noras sukuria idėją, o idėja nustato subjekto sampratą ir hipotezę, atrandamas ir iškasamas naujas dalykas, pasireiškia vertės elementai ir tada sukuriama vystymosi etapas, kad būtų sukurta vertė.

Kūrybinio ugdymo mokymo metodas nustatytas pagal penkių etapų mokymą. Penkių pakopų mokymas yra idėjos, atradimo, „kasimo“, pasireiškimo ir vystymo pakopų mokymo metodas, taikomas ugdant žmonių kūrybinius gebėjimus. Bendra penkių pakopų mokymo taikymo prielaida yra besimokančiojo laisvės ir noro skatinimas, o mokymo būdas turėtų būti grindžiamas mokytojo meilės ir vadovavimo principu. Toliau pateikiama išsami informacija apie penkių pakopų mokymą.

- Idėjos etapas: subjekto vaizduotė. Tai svarbiausias kūrybiškumo ugdymo etapas. Vaizduotė – tai asmeninis ir intuityvus veiksmas, kurį galima atlikti iš laisvos ir savanoriškos intuicijos.
- Atradimo etapas: subjekto problemos ieškojimas. Šiame etape turinys arba objektas, kurį reikia surasti, yra materializuojamas, o kūrybinis mąstymas pateikiamas išoriškai ir akivaizdžiai, siekiant surasti sprendžiamą problemą.
- „Kasimo“ etapas (angl. the stage of digging): ieškant temos sprendimo krypties. Tai procesas, kurio metu iš atradimo gautas turinys keičiamas į pagrįstą ir sistemine koncepciją, o tada galima pasiekti į tikslą orientuotą ir vieningą naujos vertybės koncepciją.
- Pasireiškimo etapas (angl. the stage of manifestation): išsamus tikslo siekimo planas. Pasireiškimo etapas – tai procesas, kuriuo siekiama užbaigti prasmingą turinį, panaudojant „iškastą“ turinį ir sistemingai jį sutvarkant. Tai reiškia, kad „kasimo“ etape turinys kuriamas vaizduotėje kuriant vystymosi būseną ir jis pateikiamas procese siekiant sukurti vienovę ir tvarką.

- Vystymo etapas – užbaigti žmogaus gebėjimus sukuriant naują vertę. Taigi tai yra taikymo etapas, kai reikia praktikuoti ir įgyvendinti koncepciją laisvai naudojant kiekvieną mąstymo būdą. Tikroji kūrybiškumo vertė yra skatinti norą, kuris vėl sukelia naują kūrybiškumą.

Kūrybinės apytakos procesą galime suvokti kaip begalinį besimokančiojo kūrybinių gebėjimų ugdymo tęstinumą pagal penkių etapų kūrybinio ugdymo mokymą; tai reiškia neribotą žmogaus gebėjimų ugdymo galimybę.

Apibendrinkime tai, ką pasakėme:

- Sakėme, kad žmogus gimsta pasaulyje, kurio jis nepasirinko, ir nuo pat savo atsiradimo yra panardintas į istorinį–socialinį pasaulį, kuris veda jį į pilnatvę arba regresą – į bejėgiškumo būseną skausmo ir kančios sąlygomis.
- Būtent visiško humanizavimo projekte švietimas gali integruoti vystymuisi naudingą kultūrinį indėlį. Socialinės dehumanizacijos metu destruktivūs kultūriniai įnašai kovoja su konstruktyviais, o vienas iš šios kovos požymių yra nesuskalbėjimas: kiekvienas iš jų pasirenka skirtingą ir su kitu nesuderinamą kryptį.
- Vaikų vystymasis ir augimas priklauso nuo suaugusiųjų vertybių ir žinių. Emocinis ir socialinis neuromokslas dabar mums parodo, koks elgesys tarnauja ir koks trukdo žmogaus vystymuisi.
- Kūrybiškumas reikalauja, kad vaikas „užsiregistruotų“ su savo esybe ir funkcijomis: kūno, judėjimo, emocinėmis, intelektinėmis.
- Mes gimstame turėdami kūrybinio genijaus potencialą, o ugdymo forma gali pagerinti arba visiškai sunaikinti mūsų kūrybiškumą.
- Nuo XX a. dešimtojo dešimtmečio pabaigos kūrybiškumas vėl tapo vis didesnio susidomėjimo sritimi švietime ir visuomenėje. Vis akivaizdesnis tampa meno ir kūrybiškumo vaidmuo, kuris labai prisideda prie vaikų gerovės skatinimo ir jų savarankiškumo didinimo.
- Menai – tai mokymosi būdas, kuriuo ugdomi bendravimo ir socialiniai įgūdžiai, problemų sprendimo būdai, kūrybinio ir kritinio mąstymo įgūdžiai. Jis padeda kurti nesmurtinę visuomenę, pagrįstą ne prievarta ir kitų interesų paisymu.
- Menininkų, mokslininkų ir kitų žmonių kūrybiškumas gali pakeisti mūsų kultūrą ir požiūrį į pasaulį. Tai tam tikra proto ir būties būseną.
- Žmogaus kūrybinės galimybės yra begalinės, o jo kūrybinis ketinimas yra neatsiejama jo būties dalis. Kūrybinis ugdymas ir kūrybiškumas skatina šį polinkį.

Šaltiniai

- Humanize the Earth, Silo, Editions Références 1997
- Meusburger, Peter (2009). "Milieus of Creativity: The Role of Places, Environments and Spatia Contexts". In Meusburger, P.; Funke, J.; Wunder, E. (eds.). Milieus of Creativity: An Interdisciplinary Approach to Spatiality of Creativity. Springer.
- Torrance, Paul. "Verbal Tests. Forms A and B–Figural Tests, Forms A and B.". The Torrance Tests of Creative Thinking–Norms–Technical Manual Research Edition. Princeton, New Jersey
- Creativity: Flow and the Psychology of Discovery and Invention, Csikszentmihalyi Mihaly, 1997
- Resiliences. Connaissances de bases, with Gérard Jorland, ed., Paris, Odile Jacob, 2012
- Role of Art and Creativity in Child Culture and Socialization; https://link.springer.com/referenceworkentry/10.1007/978-90-481-9063-8_185
- The Limits To Creativity In Education: Dilemmas For The Educator; <https://www.tandfonline.com/doi/abs/10.1111/1467-8527.t01-1-00229>
- Amberg, J., Larson, M. (1996), Creative Writing Handbook. US: Good Year Books
- Kim, J. A. (2008). A study on the development of teaching–studying model for creativity education, doctoral dissertation. Ph.D. Thesis, Iksan: Wonkwang University.
- Kim, Y. C. (2007). Theory and development of creative ability. Paju: Education & Science Press.
- Lee, Y. G. (2011). Theory and practice of teaching method in creative education. Paju: Education & Science Press
- Fit to dance? – The report of the national inquiry into dancers' health and injury, par Dr. Peter Brinson et Fiona Dick, Calouste Gulbenkian Foundation (Londres, 1996)
- Making Kinesthetic Sense: Creative Dance as a Tool for Learning, par Mary Ann Brehm et Lynne McNett, International Association for Creative Dance
- National Dance Education Organization standards for learning and teaching in dance: Ages 5–18. Reston, VA: National Dance Education Organization (2005)
- Regular Marvels – A handbook for animateurs, practitioners and development workers in dance, mime, music and literature, par François Matarasso, The Community Dance & Mime Foundation (Royaume–Uni, 1994)

-
- [1] : Definition given by Silo in one of his works "the human landscape" in Humanize the Earth, Silo, Editions Références 1997
- [2] : Resilience is, in B. Cyrulnik's definition, our capacity to take a new path of development when it has been stopped, damaged by accident, by trauma, by unchosen circumstances.
- [3] : <https://www.cairn.info/revue-deviance-et-societe-2012-1-page-85.htm>
- [4] : "If I had known... I would have been born in Sweden," directed by Marion Cueurq in 2013; <https://www.oveo.org/>
- [5] : For more information on this topic, see the works of Catherine Gueguen, Nicole Guedeney, Boris Cyrulnik, Marshall Rosenberg.
- [6] : <https://fr.wikipedia.org/wiki/Cr%C3%A9ativit%C3%A9>
- [7] : Meusbürger, Peter (2009). "Milieus of Creativity: The Role of Places, Environments and Spatial Contexts". In Meusbürger, P.; Funke, J.; Wunder, E. (eds.). Milieus of Creativity: An Interdisciplinary Approach to Spatiality of Creativity. Springer.
- [8] : Torrance, Paul. "Verbal Tests. Forms A and B-Figural Tests, Forms A and B.". The Torrance Tests of Creative Thinking-Norms-Technical Manual Research Edition. Princeton, New Jersey: Personnel Press. p. 6.
- [9] : https://twentyonetoy.com/blogs/teaching-21st-century-skills/creative-genius-divergent-thinking?fbclid=IwAR2y-fqriFypnrUivHmeqaluBHjZXmzgQEdjUsjFk5sWA2d_daMleNobaXs
- [10] : For more informations : <https://en.unesco.org/creativity/convention>
- [11] : Complete texte : <https://unesdoc.unesco.org/ark:/48223/pf0000227150>
- [12] : <https://www.atelierartsetlettres.fr/art-th%C3%A9rapie-peinture/>
- [13] : <https://educationaltoolsportal.eu/educationaltoolsportal/fr/tools-for-learning/la-danse-comme-outil-de-cr%C3%A9ation-chez-les-jeunes>
- [14] : Creativity: Flow and the Psychology of Discovery and Invention, Csikszentmihalyi Mihaly, 1997
- [15] www.researchgate.net/publication/270409758_The_Teaching_Method_of_Creative_Education

PRAKTINIS INTELEKTINĖS VEIKLOS REZULTATŲ (INTELLECTUAL OUTPUTS) NAUDOJIMO VADOVAS

4 skyrius

Šis leidinys – **operatoriams (veiklos vykdytojams) skirta Operatyvinė skaitmeninė priemonė (Operational Digital Tool for Operators)**, skirtas padėti operatoriams: tai praktinis vadovas, padedantis įgyvendinti arba sukurti **CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY (KŪRYBINĘ EMOCINĘ KELIONĘ)**.

Operatoriams (veiklos vykdytojams) skirtoje Operatyvinė skaitmeninėje priemonėje (Operational Digital Tool for Operator) pateikiamos visos instrukcijos, padedančios operatoriams, pavyzdžiui, jaunimo darbuotojams, instruktoriams, fasilitatoriams, mokytojams, švietėjams, kūrybinio ir kultūrinio sektoriaus operatoriams, žingsnis po žingsnio aprašant, kaip naudotis **Priemonių rinkiniu (toolbox)** ir **Metodika (methodology)**, kurie yra taikomi kuriant KELIONES (JOURNEYS) taip pat suteikiant galimybę pritaikyti projekto kelią ir patirtį kitoms realijoms, temoms, tikslams, meninėms formoms.

Jame taip pat paaiškinama, kaip įgyvendinti veiklą tokiu formatu, kad būtų derinama internetinė ir gyva (angl. face-to-face) patirtis.

Vadove aprašoma bandomojo (pilotinio) etapo patirtis ir rezultatai, kaip įtraukti jaunimą, bendruomenę ir suinteresuotąsias šalis.

Skaitmeninė veiklos priemonė operatoriams sukurta kūrybinio ir kultūros sektoriaus operatoriams, kurie nori tęsti darbą po pandemijos, palaikydami dialogą su skaitmeninėmis priemonėmis, kurios yra vertinga parama įtraukiant meną į švietimo sektorių; kartu ji padeda švietimo sektoriaus operatoriams, kurie nori spręsti konkrečias problemas, suteikdami savo naudotojams kūrybinę ir emocinę patirtį. Veiklos vykdytojai, norintys eiti šiuo keliu, turi dvi galimybes:

- moduluoti kūrybinę emocinę kelionę su jau pateikta medžiaga;
- sukurti naują ir originalią KELIONĘ su nauja medžiaga ir turiniu, naudojant šį **vadovą (IO3)**, **įrankių rinkinyje (IO1)**, esančias priemones, pagal **Metodiką (IO2)** parengtas veiklas.

ĮRANKIŲ RINKINYS (THE TOOLBOX)

Mūsų **įrankių rinkinyje** rasite įrankių, kuriuos galima naudoti dirbant su jaunimo grupėmis ir joms vadovaujant, rinkinį ir aprašymą.

Mūsų **įrankių rinkinyje** rasite:

Gyvai naudojamąs priemonės:

- Smegenų šturmas
- Kūrybinis rašymas
- Kryžiažodžių laboratorijos
- Apibendrinimas
- Energizuojančios veiklos
- Forumo Teatro vaidinimas
- Ledų pralaužėjai
- Vaidmenų žaidimai
- Komandos formavimas
- Žuvų akvariumo dialogas

Skaitmenines priemonės:

- Kahoot
- Jamboard
- Mentimeter
- Mural
- Powtoon
- Storybird
- Typeform
- Videoscribe

Kiekviena priemonė turi savo instrukcijų kortelę, kurioje pateikiamas priemonės aprašymas, įgyvendinimo ir (arba) naudojimo pavyzdžiai, privalumai, trūkumai ir patarimai operatoriams. Šios priemonės bus naudojamos įgyvendinant projekte sukurtą **Metodiką**. Tačiau jos yra naudingos ir praktikams vykdančioms praktikas ar veiklas pagrįstas neformaliu ugdymu ir skaitmeniniu darbu su jaunimu.

Mūsų **įrankių rinkinys** yra vertingas medžiagos šaltinis, kurį galima naudoti įvairiose veiklose.

METODIKA

CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY – tai įtraukianti, kūrybinė ir emocinė patirtis jauniems žmonėms. Ji suteikia galimybę kartu su jaunais žmonėmis nagrinėti aktualias mūsų visuomenei temas.

CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY suteikia jaunimui mokymosi patirtį, derinamą su emociniu požiūriu, ir taip sukuria tiltą tarp meno ir švietimo, kaip įrankį pasitelkiant skaitmenines technologijas. **Metodika** padeda operatoriams (veiklos vykdytojams) kuriant „keliones“ jaunimui.

Siekdami sukurti **Metodiką** nusprendėme sukurti dvi **CREATIVE EMOTIONAL JOURNEYS** pritaikydami 2 temas:

- ♦ **smurtas lyties pagrindų;**
- ♦ **patyčios.**

Šios KELIONĖS yra praktinio **Metodikos** pritaikymo ir įgyvendinimo modeliai.

Daugybė medžiagos, padedančios įgyvendinti **Metodiką**, suskirstyta į teminius skyrius, kuriais gali naudotis menininkai, su jaunimu dirbantys asmenys, pedagogai, mokytojai ir operatoriai (veiklos vykdytojai).

Metodikoje naudojamos grupinės užduotys, specialios išvalgos ir pokalbiai su ekspertais aptariamomis temomis, tinklalaidės ir vaizdo įrašai, mokomoji medžiaga ir neformaliojo ugdymo pasiūlymai, kuriuos kiekvienas operatorius, menininkas, pedagogas galės formuoti ir derinti vadovaudamasis šio **Vadovo** ir **įrankių rinkinio** priemonėmis.

CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY STRUKTŪRA

Kiekvieną KELIONĘ sudaro skirtingi etapai.

Šie žingsniai veda į edukacinius kelius, pagrįstus meno ir neformaliojo ugdymo metodų naudojimu, kurie yra skirti jautrioms ir mūsų visuomenei svarbioms temoms nagrinėti.

Įvadas operatoriams

- ♦ Infografikos su šios temos duomenimis
- ♦ Parengiamoji informacinė medžiaga
- ♦ Įvadinis vaizdo įrašas operatoriams

Įvadas jauniems žmonėms

- ♦ Įvadinis vaizdo įrašas jaunimui

Pagrindinis tyrinys

- ♦ Teminis garso įrašų klausymas

Apibendinimas (debriefing)

- ♦ Vaizdo įrašas – įvadas į turinio rengimą
- ♦ Grupės darbo lapai (metodinė medžiaga operatoriams)

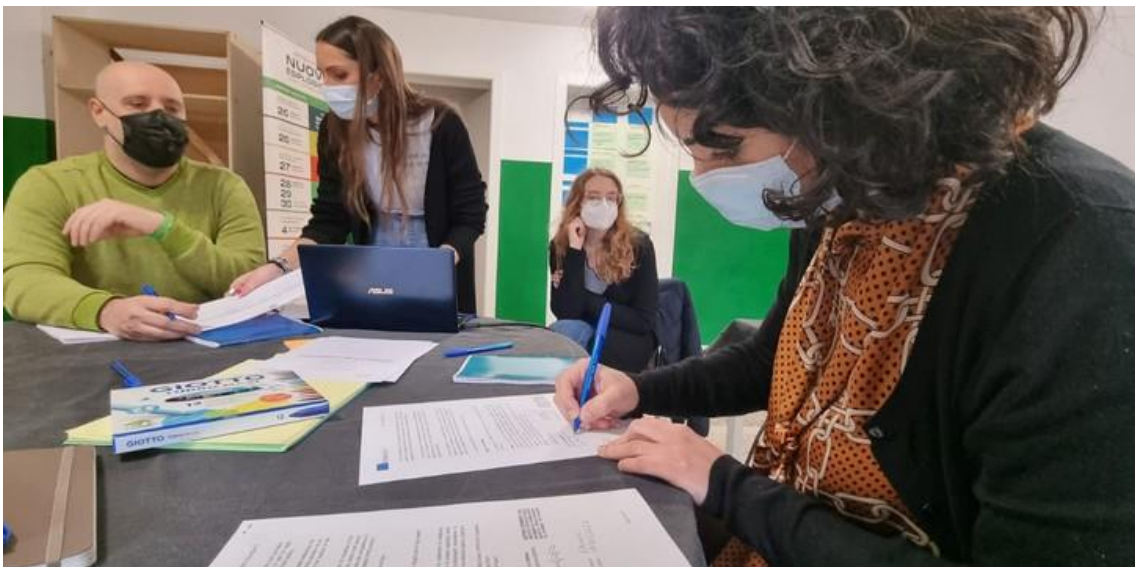
Uždarymas

- ♦ Pasisveikinimo vaizdo įrašas

Teminė išsami medžiaga

♦Vaizdo įrašai, kuriuose pateikiama išsamesnė informacija šia tema.

Visą medžiagą galima rasti mūsų svetainėje creative-emotional.eu/ ir mūsų YouTube www.youtube.com/channel/ kanale

SMURTAS. ĮVADAS

5 skyrius

Nepaisant to, kad smurtas lydi žmoniją nuo pat jos gyvavimo šioje planetoje pradžios, tai iki šiol tebėra labai sudėtinga sąvoka, kuriai nėra vienareikšmiško ir supaprastinto apibrėžimo.

Įvairūs taikos studijų srities autoriai prisidėjo savo vizijomis, kad sukurtų apibrėžties pasiūlymus, kurie daro įtaką skirtingiems aspektams ir matmenims, priklausomai nuo smurto matomumo aspekto.

Tarptautinės institucijos taip pat prisidėjo prie įvairių su smurtu susijusių vizijų integravimo skatindamos erdves apmąstymams ir konceptualiam apibrėžimui.

Šia prasme 2002 m. Pasaulio sveikatos organizacijos (PSO) pateiktas apibrėžimas gali būti naudingas atspirties taškas tolesniam smurto konceptualizavimui.

Pagal PSO smurtas apibrėžiamas kaip „tyčinis fizinės jėgos ar galios, grasinamojo pobūdžio ar realios, naudojimas prieš save, kitą asmenį, grupę ar bendruomenę, kuris sukelia arba gali sukelti sužalojimą, mirtį, psichologinę žalą, blogą vystymąsi ar deprivaciją“.

Šis apibrėžimas pabrėžia galios panaudojimą prieš kitą asmenį ar grupę, kad jį būtų galima priskirti prie smurtinio pobūdžio.

Taigi, kai kalbame apie „smurtą“, turime omenyje „konkretų galios panaudojimą“, t. y., jos panaudojimą kam nors (asmeniui ar kolektyvui), kad būtų pasiekti tam tikri interesai, padaryta žala, pakenkta ir galiausiai sukeltas skausmas. Taigi galia įgyja svarbų aspektą suprantant smurtą ir jo prevenciją: suvokimas, kaip galia naudojama smurto kontekste, palengvins jo deeskalaciją arba užkirs kelią jo pasireiškimui.

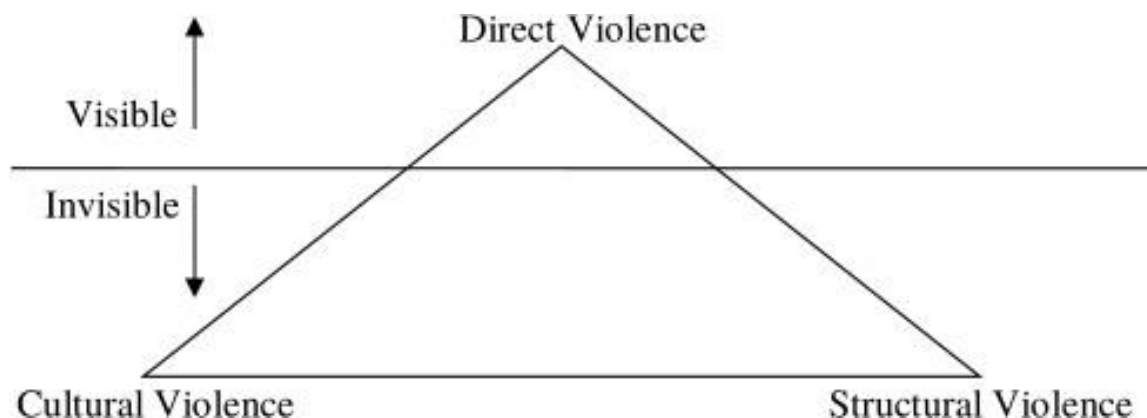
Būtina suprasti, kaip smurtas, nors, kaip sakėme šio skyriaus pradžioje, lydi žmonijos istoriją nuo pat jos ištakų, turi būti suprantamas ne kaip negrįžtamas elementas, o kaip žmogiškasis procesas, kurio galima išvengti, nes jis glaudžiai susijęs su galios naudojimu siekiant konkrečių tikslų, todėl galima numatyti, įsivaizduoti ir sukurti scenarijus ir situacijas be smurto, kuriose konfliktai gali būti kūrybiškai ir pozityviai transformuoti.

Kaip primena norvegų teoretikas ir pasaulinis taikos studijų atstovas Johanas Galtungas (Johan Galtung): „Konfliktai neišvengiami, jie yra žmogiškosios patirties dalis, tačiau smurto galima išvengti“ [1].

Kita vertus, grįžtant prie Galtungo minties, smurtas kyla būtent dėl konflikto, tiksliau, dėl nesugebėjimo jį paversti abipusio praturtėjimo patirtimi: susidūrus su išteklių (tiek fizinių, pavyzdžiui, vandens, tiek konceptualių, pavyzdžiui, religinės tiesos) stygiumi, gali kilti pozicijų poliarizacija (t. y., panaikinamas bet koks gebėjimas įsiklausyti ir domėtis priešinga pozicija), kai, kaip jau minėta, rezultatai lemia konkretus galios panaudojimas.

Todėl galia ir konfliktas yra pagrindiniai elementai, padedantys suprasti smurto plitimą visais jo aspektais. Akivaizdu, kad turime sugebėti gilintis į galios ir konfliktų sudėtingumą, kad suprastume įvairius smurto matmenis ir rastume pokyčių ir transformacijos galimybių.

Galtungo koncepcinė sistema padeda mums suprasti, kaip konfliktų metu dėl galios disbalanso atsiranda skirtingi smurto aspektai, vieni iš jų matomi, kiti – nematomi pirmosios analizės metu, išskiriant tris smurto rūšis:

Tiesioginiu smurtu (angl. *direct violence*) Galtungas vadina smurtą, kurį tiesiogiai vykdo veikėjas. Šis smurtas yra matomas ir yra fizinio ar psichologinio pobūdžio. Yra smurtautojas ir auka. Tiesioginis smurtas yra tai, kas paprastai suprantama kaip smurtas (kankinimas, nužudymas, fizinis ar psichologinis smurtas, žeminimas, diskriminacija, patyčios...).

Giliau, žvelgiant į tai, kas paviršutiniškai analizei nematoma, aptinkame **struktūrinį smurtą** (angl. *structural violence*): Ši smurto tipą sukelia socialinis neteisingumas ir jį skatinančios struktūros. Tai labiau nematoma jėga, kurią formuoja struktūros, neleidžiančios patenkinti pagrindinių poreikių. Jis paprastai pasireiškia netiesiogiai ir neturi tiesiogiai matomos priežasties. Anot Galtungo, jis visada pasireiškia tada, kai žmonėms daromas toks poveikis, kad jie negali savęs realizuoti taip, kaip iš tikrųjų būtų potencialiai įmanoma (apartheidas, rasinės segregacijos įstatymai, teisinės nuostatos dėl civilių gyventojų pavergimo, pasireiškiančio neteisingomis socialinėmis sąlygomis, nevienodomis galimybėmis įgyti išsilavinimą, žeminančiomis gyvenimo sąlygomis, skurdu, ...).

Galiausiai, tame pačiame nematomumo lygmenyje yra kultūrinis smurtas, t. y., socialinės kultūros aspektai, įteisinantys tiesioginio ar struktūrinio smurto naudojimą. Kultūrinis ir simbolinis smurtas dažnai pasireiškia nuostatomis ir prietarais (rasizmas, mačizmas, fašizmas, islamofobija...).

Nematomas lygmuo apibūdina tai, kad struktūrinio ir kultūrinio smurto atveju neatsiranda nė vieno, kuris galėtų būti laikomas atsakingu. Struktūrinis smurtas yra įsišaknijęs sistemoje ir pasireiškia nelygiaverčiais galios santykiais, taigi ir nelygiomis gyvenimo galimybėmis.

Remiantis Galtungo logika, trys smurto rūšys yra tarpusavyje susijusios. Norint užkirsti kelią vienai iš jų, būtina „užpulti“ ir kitas dvi ir imtis priemonių prieš jas vykdant smurto prevencijos veiksmus. Rūpinimasis tik vienu lygmeniu neišvengiamai sumažina bet kokių veiksmų veiksmingumą.

Bet kurioje socialinėje sistemoje galime rasti tris tiesioginius/kultūrinius/struktūrinius matmenis, o jų analizė leidžia suprasti dinamiką, slypinčią konfliktinėse patirtyse, kurias mes, kaip ugdytojai, mokytojai, pagalbininkai, lydime grupėse, į kurias įsitraukiame.

Ir kiekvienoje konfliktinėje patirtyje neišvengiamai susidursime su tam tikru galios panaudojimu, kuris lems galutinį rezultatą, o galia čia suprantama kaip „**gebėjimas ar potencialas daryti įtaką kitiems**“ [2].

Tam reikia ne tik suvokti, kad smurtas yra daugialypis, bet ir remtis atskaitos sistema, kad būtų sukurtas toks pat supratimas apie santykių galią ir jų kilmę. Šia prasme naudinga pasitelkti fiziko teoretiko ir Jungo psichologo Arnaldo Mindello (Arnold Mindell) indėlį, kuris, pasitelkdamas į procesą orientuotos psichologijos (dar vadinamos procesiniu darbu) metodologinę sistemą, pateikia galios ir piktnaudžiavimo ja konceptualizaciją, naudingą smurto tyrimams.

Mindelas pabrėžia, kad svarbu tirti veiksnius, leidžiančius žmogui įgyti galią, ir pateikia naudingą žemėlapi, padedantį geriau suprasti šį **procesą [3]**. Šiuos veiksnius galima laikyti privilegijomis. Jis sudaro šių privilegijų žemėlapi pagal rangavimo sistemą. Rangą jis apibrėžia kaip „asmens privilegijų sumą“ ir laiko jį „sąmoningu ar nesąmoningu, socialiniu ar asmeniniu gebėjimu arba galia, kylančia iš kultūros, bendruomenės paramos, asmeninės psichologijos ar dvasinės galios“.

Šiuo požiūriu Mindelis apibrėžia 4 rango tipologijas:

Socialinis Rangas

Paprastai yra neužsitarnautas, o jo santykinę galią ir privilegijas palaiko socialinės normos. Jos apima tokias sritis kaip lytis, klasė, etninė priklausomybė, odos spalva, turtas, tautybė, išsilavinimas ir kt.

Tai rangas, kurį suteikia kultūra ir visuomenė, kurioje gyvename. Ji apima vertybių sistemą, taip pat pagrindinės visuomenės dalies šališkumą ir prietarus ir vieniems žmonėms suteikia daugiau privilegijų, o kitiems – mažiau.

Vietinis / Kontekstinis Rangas

Atsiranda tam tikroje situacijoje ir yra būdingas asmens padėčiai toje situacijoje. Kiekvienas kontekstas turi savo vertybių sistemą (pvz., klasė ar politinė partija). Rangas vietiniame kontekste atsiranda dėl tų savybių, kurios yra aktualios bendruomenėje. Daugeliu atveju buvimas populiariu, daug ryšių turinčiu asmeniu, savu žmogumi ar senbuviu suteikia vietos rangą.

Net jei socialinis rangas visada yra vietiniame kontekste, aukštas socialinis rangas gali būti netaikomas tam tikroje socialinėje situacijoje, pavyzdžiui, darbovietėje ar tam tikroje grupėje (pavyzdžiui, būti baltaodžiu – aukštas rangas pasaulyje, nebus toks BIPOC aktyvistų organizacijoje).

♦ **Psichologinis Rangas**

Tai diapazonas, gaunamas iš vidinių išteklių ir įgūdžių, kurie leidžia mums veikti socialinėje sąveikoje. Jis grindžiamas mūsų savigarbos, savęs pažinimo ir vidinio saugumo jausmu.

Kitaip nei ankstesnius, šį rangą galima padidinti asmeniškai tobulėjant.

Dvasinis / Transpersonalinis Rangas

Šis rangas grindžiamas gebėjimu atpažinti save su patirtimi ir vertybėmis, kurios peržengia individualaus gyvenimo ribas ir palaiko mus sunkiais laikais.

Religingiems ar dvasingiems žmonėms tai gali būti ryšys su dieviškumu ar universaliomis jėgomis, o kitiems – su universaliais pagrindais, pavyzdžiui, žmogaus teisėmis.

Galiausiai rangas lemia mūsų padėtį "galios kopėčiose" tam tikrame kontekste ar situacijoje. Nuo to, kaip mes naudojamesi rangu, priklausau, ar mūsų veiksmai konflikto metu gali sukelti smurtą, todėl reikia suvokti, kokį rangą užimame kiekvienoje situacijoje.

Tiek smurto lyties pagrindu, tiek smurto mokykloje atveju – dviejų šiame vadove nagrinėjamų smurto rūšių atveju – nematomų smurto aspektų tyrimas, taip pat situacijoje esančio rango panaudojimas leis bet kuriam pedagogui, fasilitatoriui ar vadovui veiksmingai įsikišti į situaciją.

Būtent didėjant sąmoningumui apie galią ir jos naudojimą visuose kontekstuose galima deeskaluoti smurtą ir taip konfliktus paversti kūrybiško mokymosi patirtimi ir kolektyviniu ateities sprendimų kūrimu.

Smurtas lyties pagrindu

Kaip matėme, bet koks smurtas kyla iš piktnaudžiavimo valdžia, kai kas nors galingesnis ir stipresnis bando jėga pavergti silpnesnį. Smurto prieš moteris atveju problema kyla dėl moterų nelygybės vyrų atžvilgiu. Mūsų visuomenė sudaryta pagal skirtingus vienai ar kitai lyčiai priskirtus vaidmenis: vyrų, kurie grindžiami jėga, vyriškumu, valdžia ir ambicijomis, ir moterų, kurių svarbiausi aspektai nelemia nei sėkmės, nei valdžios ir kurie socialiniu požiūriu laikomi prastesniais už vyrų vaidmenis.

Toks vaidmenų pasiskirstymas veda į patriarchalinę visuomenę, kurioje vyrai naudojami visomis gyvenimo sritimis, tiek viešosiomis, tiek privačiomis, o moterys apsiriboja privačia arba namų sfera. Tiesioginė to pasekmė – moteris laikoma vyrams priklausančiu daiktu.

Pagal 1993 m. JT Generalinės Asamblėjos deklaraciją dėl smurto prieš moteris panaikinimo, smurtas lyties pagrindu apibrėžiamas kaip „Bet koks smurto lyties pagrindu aktas, dėl kurio grasinama padaryti fizinę, seksualinę ar psichologinę žalą arba ji padaroma iš tikrųjų, įskaitant grasinimus, prievartą ar savavališką laisvės atėmimą, nepriklausomai nuo to, ar tai vyksta viešajame, ar privačiame gyvenime“. Šis terminas pirmiausia vartojamas siekiant pabrėžti, kad dėl struktūrinių lyčių galios skirtumų moterims ir mergaitėms gresia įvairių formų smurtas.

Smurtas lyties pagrindu buvo ir tebėra viena iš ryškiausių nelygybės, pavaldumo ir galios santykių tarp vyrų ir moterų apraiškų. Ši smurto rūšis grindžiama ir vykdoma dėl subjektyvių lyčių skirtumų. Trumpai tariant, moterys patiria smurtą vien dėl to, kad yra moterys, o aukomis tampa bet kokios socialinės, išsilavinimo, kultūrinės ar ekonominės padėties moterys. Taikant Galtungo viziją smurtui, taip pat ir smurto lyties pagrindu atveju galime išskirti tiesioginį, matomą smurtą ir kitą, labiau nematomą smurtą, kuris persmelkia kiekvienos šalies socialinę tikrovę.

Jei kalbame apie kultūrinį smurtą lyties pagrindu, neišvengiamai turime omenyje tam tikrą kultūrinę sistemą – patriarchatą, sudarytą iš normų, vertybių ir įsitikinimų, kurie persmelkia kolektyvinę visuomenės viziją ir yra atkuriami per klasikinės socializacijos priemones (šeimas, institucijas ir žiniasklaidą).

Šios reprodukcijos rezultatas – seksistinė visuomenė, kurioje susiklostė nelygūs ir neteisingi santykiai, susiję su visų rūšių išteklių, ypač materialinių, socialinių ir simbolinių išteklių, paskirstymu, prieinamumu ar galimybe jais naudotis tarp įvairių kiekvieno regiono moterų. Taip formuojasi simbolinis smurtas, viena iš daugybės feminizmo teoretikų ir moterų judėjimo aktyvistų smerkiamų lyčių nelygybės apraiškų, situacija, kuri lieka paslėpta arba neskaidri (taip pat paslėpta arba neskaidri) dėl socialinių veikėjų sąveikos su ta pačia dominuojančia socialine struktūra. Todėl šis kultūrinis smurtas maitina struktūrinį lyčių smurtą, t. y., socialines struktūras (kurias sudaro įstatymai, reglamentai, socialinės institucijos), kurios palaiko lyčių neteisingumo sistemą.

Analizuojant galios naudojimą, galima pastebėti, kad šioje sistemoje galios disbalansas neišvengiamai yra vyrų, turinčių aukštą socialinį rangą, naudai, kurį lemia pats faktas, kad jie yra vyrai.

Per visą istoriją vyrų naudojimas privilegijomis (tiek sąmoningai, tiek nesąmoningai) buvo nukreiptas į siekį išlaikyti šį disbalansą ir grįžimą prie smurto.

Jei apie smurtą lyties pagrindu galvotume kaip apie ledkalnį, pamatytume, kad po jo paviršiumi slypi daugybė elementų, kurie sudaro, praturtina ir maitina smurtą, tačiau jie nėra tokie matomi kaip tiesioginio smurto atvejai, prie kurių, deja, pastaraisiais metais mus pripratino žiniasklaida:

Nematoma ledkalnio dalis taip pat yra didžiausia, todėl ledo tūris toliau plūduriuoja.

Ledkalnis vaizdžiai ir metaforiškai parodo, kaip ant nematomo ir natūralizuoto smurtinių veiksmų pagrindo statomos kitos matomos ir kraštutinės smurto formos. Šia prasme svarbu pažinti šį grafiką, nes jis leidžia pradėti kalbėti apie smurtą, kuris palaiko kitas, labiau matomas smurto formas. Smurtas lyties pagrindu yra ne individuali (poros ar asmens) problema, o socialinis reiškiny, kuris apima įvairias gyvenimo sritis, be to, egzistuoja nematomų smurto formų rinkinys, kuris yra pagrindas kitoms smurto formoms.

Kaip struktūrinė visuomenės problema, jos (smurto formos) iškyla įvairiose kasdienio gyvenimo srityse. „Jos reprodukuojamos per praktikas, diskursus ir lyčių stereotipus, tokius kaip pavydas, turėjimas (angl. possession), kontrolė, mus žeminantys seksistiniai juokeliai, mikromachizmas, prieštaravimai dėl to, kaip mes rengiamės, seksistinė reklama ir t. t.“

Šia prasme lyčių santykių pokyčiai apima poveikį nematomiems smurto lyties pagrindu aspektams, tiek pripažįstant ir įsikišant į patriarchalinę kultūrinę sistemą, kuri jį sukuria, tiek į institucijas, kurios palaiko neteisingą sistemą, kurioje vyrų ir moterų nelygė pasireiškia kasdieniame gyvenime.

Pagrindinis uždavinys - kurti naują antipatriarchalinę kultūrą, kurioje būtų kuriami nauji pasakojimai, skirti stereotipams ir prietarams, susijusiems su lytimi, ypač su vyrų ir moterų subjektų kūrimu, laužyti.

Taip pat būtina įsikišti į galios santykius, ugdant, ypač vyrų, sąmoningumą, kad egzistuoja tam tikros lyčių privilegijos, kuriomis piktnaudžiaujant atsiranda prievarta ir smurtas. Akivaizdu, kad šiuo požiūriu intervencija į vyrus yra esminė bet kokios intervencijos, kuria siekiama daryti įtaką smurto lyties pagrindu prevencijai, dalis.

Vyrų populiacija turi atpažinti smurto lyties pagrindu didėjimą ne tik pačiais matomiausiais ir smerktiniais aspektais, bet ir visais socialinio gyvenimo veiksniais, kurie yra patriarchalinės kultūros dalis ir kurie dėl savo artumo tampa nematomi.

Patyčios

Patyčių sąvoka reiškia bet kokios formos fizinį, žodinį ar psichologinį smurtą tarp moksleivių, kuris kartojasi ir tęsiasi ilgą laiką.

Ši apibrėžtis padeda suprasti **sudedamąsias reiškinių dalis [4]**.

Viena vertus, yra „erdvės“ veiksnys. Patyčios vyksta švietimo bendruomenėje, tiek mokykloje, tiek aplink ją, tiek socialiniuose tinkluose (nors šiuo atveju kalbame apie kibernetines patyčias (angl. cyberbullying)). Kalbant apie fizinę erdvę, pradiniam ugdyme rizikingiausia erdvė paprastai yra žaidimų aikštelė per pertraukas, o viduriniame ugdyme tiek klasė, tiek koridoriai tampa rizikingomis erdvėmis.

Kita vertus, yra „laiko“ veiksnys, jis šiuo atveju reiškia agresijos tęstinumą laike, kuris apibrėžia patyčias kaip procesą, o ne vienkartinį įvykį. Patyčių elgesys laikui bėgant kartojasi, o tai daro tam tikrą poveikį aukai, kuri suvokia nuolat egzistuojančią netiesioginę grėsmę.

Trečia, kai kalbame apie smurtą mokykloje, turime omenyje procesus, kurių subjektai yra švietimo centro mokiniai, taip atskirdami šį reiškinį nuo smurtinių situacijų, kuriose gali dalyvauti kiti mokyklos bendruomenės nariai.

Dar vienas lemiamas šio reiškinio elementas yra galios santykis tarp veikėjų ir ypač vykdoma prievarta (angl. abuse), kuris skiria patyčias nuo paprasto mokinių konflikto. Patyčių atveju visada susiduriame su mokinio piktnaudžiavimu valdžia kito mokinio atžvilgiu: smurto situacija, kurią galime stebėti (fizinio, psichologinio ar socialinio pobūdžio, bet visada matoma, todėl ji priskiriama „tiesioginio smurto“ kategorijai), kaip primena Galtungas, yra palaikoma kitų aspektų, kuriuos sunku pastebėti atliekant pirmąją analizę, bet kurie yra ir ją palaiko.

Galiausiai, dar vienas esminis patyčių elementas yra grupė (kiti mokiniai), kurie veikia kaip liudininkai ir kurie, priklausomai nuo atvejo, savo elgesiu gali sustiprinti smurtą arba užkirsti jam kelią.

Tuo pat metu grupė savo įsitikinimų sistema nustato galios pasiskirstymą: nesąmoningai nusprendžia, kurios vertybės ir savybės bus labiau ar mažiau vertinamos klasėje.

Trumpai tariant, būtent grupė priskiria kontekstinį rangą agresoriui ir atima jį iš aukos. Šiam procesui savo ruožtu įtakos turi socialinis rangas, kuris persmelkia visą visuomenę, kurioje grupė gyuoja, todėl privilegijos, kylančios iš sociokultūrinių aspektų (ekonominės padėties, etninės kilmės, seksualinės orientacijos ir t. t.), daro įtaką grupės dalyvio rango priskyrimui.

Šis aspektas leidžia nustatyti, kaip kultūrinis smurtas įsiskverbia į mokyklos aplinką, todėl rasistines, seksistines, klasines ir kt. sistemas maitinančios vertybės grįžta į patyčių situacijas piktnaudžiavimo valdžia pavidalu.

albėdami apie patyčių ir kibernetinių patyčių dinamiką, pastebime, kad šiuose **procesuose** dalyvauja trys vaidmenys [5]:

PERPETRATORIUS (KALTININKAS)

Viena vertus, randame smurtautojo vaidmenį [2], kurį užima tas, kuris smurtauja. Šis vaidmuo paprastai atspindi grupės kontekstines rango vertybes, o grupė jomis vadovaujasi ir palaiko jų veiksmus. Kai to nepadaro, jie naudojami galia priverstinai, baimę naudodami kaip atgrasymo priemonę nuo savo veiksmų.

Norint paaiškinti šio vaidmens kilmę ir pastovumą, naudinga suprasti priklausomybę sukeliančią galios vertę: agresyvus elgesys su žemesnio statuso asmeniu sukelia laikiną pasitenkinimą, laikinai patenkina jėgos ir pasitenkinimo troškimą, nors jam, kaip ir visoms priklausomybėms, reikia nuolatinio kartojimo, kad jausmas išliktų gyvas. Už smurtautojo figūros neišvengiamai slypi poreikis užmegzti ryšį su vidiniu galios ir vertės pojūčiu, kuris tikriausiai buvo prarastas dėl prievartos situacijos, šiuo atveju patirtos kaip auka iš daugiau kontekstinės galios turinčio asmens (šeimoje, gatvėje ar mokykloje).

Tokiu atveju kaltininkas, susidūręs su tuo, kad negali kreiptis į asmenį, su kuriuo konfliktuoja, nukreipia savo nepasitenkinimą į kitą asmenį, ant kurio, dėl galios disbalanso, lengviau išsilieti.

Tokiais atvejais svarbu gebėti individualiai dirbti su tokio vaidmens žmonėmis, padėti jiems atpažinti pradinį konfliktą ir kilusias emocijas bei padėti jiems užmegzti ryšį su savo vidiniu asmeninės galios šaltiniu.

♦ .AUKA

Aukos vaidmuo, kurį atlieka smurtą patiriantis asmuo. Ši vaidmenį atliekantys žmonės turi mažą kontekstinę galią, mažiau privilegijų nei jų bendraamžiai mokykloje, o kartu ir nesugebėjimą apsiginti nuo smurto.

Ši vaidmenį patyčių dinamikoje apibūdina 3 savybės:

- Viena vertus, agresija internalizuojama. Tai psichologinio modelio sukūrimas, kuris ir toliau viduje vykdo patirtą smurtą, nors išorinis veiksmas jau seniai baigėsi.
- Antra, kaltės introjekcija: auka dažnai jaučiasi atsakinga už tai, kad pati išprovokavo patyčių situaciją, jai sunku savarankiškai atpažinti išorinius smurtą išprovokavusius veiksnius ir taip trukdo prašyti pagalbos.
- Galiausiai pastebimas nesugebėjimas išoriškai įvardyti išprovokauto skausmo ir įvardyti savo pažeidžiamumą, dėl to pradeda veikti vidinis emocinės marginalizacijos mechanizmas, turintis pasekmių asmens emocinei sveikatai.

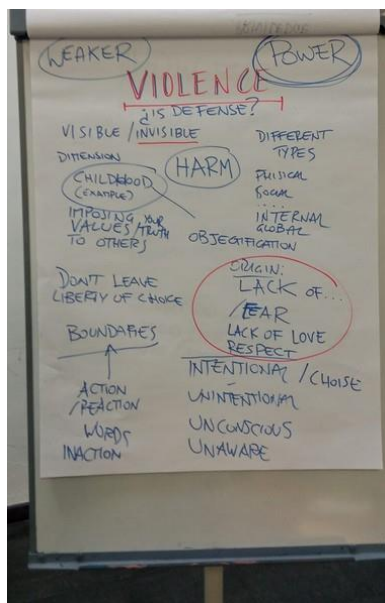
Norint tinkamai įsijausti į nukentėjusio asmens vaidmenį, būtina gebėti dirbti su jo emocine patirtimi, padėti jam užmegzti ryšį su savo emocijomis ir išreikšti savo skausmą, tuo pat metu atgaunant ar sujungiant jo vidinį vertės jausmą ir pasitikėjimą savimi.

STEBĖTOJAS

Stebėtojo vaidmuo susijęs su asmeniu, kuris stebi arba žino apie smurtą ir jį sustiprina aktyviai dalyvaudamas (juoku, pašaipomis ir įžeidinėjimais) arba paprasčiausiai nesikišdamas, arba blokuodamas smurtą, įsikišdamas, kad nutrauktų situaciją.

Kaip apibrėžta pirmiau, būtent grupė ir (arba) liudytojas, priskirdamas kontekstinį rangą, lemia patyčių situacijų egzistavimo prielaidas, todėl tai vaidmuo, į kurį būtina įsikišti, nes jis lemia dinamikos puoselėjimą. Tuo pat metu liudytojai, kurie negali įsikišti į situaciją, dažnai bijodami pasekmių, kaip stebėtojai patiria netiesioginį smurtą, kuris neišvengiamai sukelia jiems kančią tiek dėl agresoriaus prievartos, tiek dėl diskomforto, patiriamo stebint kitų žmonių kančios scenas.

Vertinant patyčių prevenciją sisteminiu požiūriu, bet kokia veiksminga intervencija turi veikti visus tris vaidmenis vienu metu. Taip pat intervencija bus veiksminga, jei ji veiks trimis sąveikos lygmenimis: individualiai, įsikišdama į kiekvieno veikėjo psichologinį pasaulį; santykiniu lygmeniu, atkurdamą galios santykius ir skatindama smurtautojo ir aukos padarytos žalos atlyginimo procesus; ir instituciniu lygmeniu, skatindama kolektyvinę emocijų valdymo ir konfliktų transformavimo patirtį, geriau suvokdama nematomą smurto dinamiką ir ją reprodukuojančias vertybių sistemas mokyklos bendruomenėje. Tai leidžia įsikišti į tris smurto mokykloje aspektus (tiesioginį, kultūrinį ir struktūrinį).

[1] : Galtung, J. (1990). Cultural violence. Journal of peace research, 27(3), 2

[2] : Michener, H. A. and Suchner, R. (1972). The tactical use of social power. In J. J. Tedeschi (Ed.), The social influence process. Chicago: Aldine.

[3] : Mindell, A. (1995). Sitting in the fire: Large group transformation using conflict and diversity. Deep Democracy Exchange.

[4] : Parera, Mireia (2018) Bullying and speech circles, an approach from Process Work. Final Project of the Diploma in Process Work.

[5] : We speak of "roles" because we consider that a person is not a perpetrator but in a given situation acts as such. However, in other situations, he or she may well occupy another role, either as a victim or as a witness, depending on the context and power relations.

IŠMOKTOS PAMOKOS, MŪSŲ PATIRTIS IR C1, PILOTINĖS FAZĖS IR C2 APRAŠYMAS

6 SKYRIUS

IŠMOKTOS PAKOMOS - MŪSŲ PATIRTIS

Šioje skyriaus dalyje pateikiama išmokta patirtis ir atsakymai į du pagrindinius klausimus: kas pavyko ir ką buvo galima padaryti geriau? Vykdydama ilgalaikį projektą, komanda susidūrė su įvairiais iššūkiais, kurie kilo komandos viduje ir buvo kontroliuojami bei kurie kilo už komandos ribų ir buvo nekontroliuojami.

Kontroliuojami sunkumai buvo skirtingi darbo stiliai, nesusikalbėjimas ir nedideli nesusipratimai vykdant veiklą. Tokios problemos buvo sėkmingai išspręstos ir tai buvo puiki galimybė pasimokyti.

Nekontroliuojami sunkumai buvo šiek tiek didesni, o kartais – force majeure situacijos, pavyzdžiui, COVID-19 apribojimų tęsimas, rusijos karas prieš Ukrainą, krizė oro linijų sektoriuje, atšaukti skrydžiai, dėl kurių dalyviai keliais projekto etapais negalėjo įgyti visapusiškos patirties.

Surinkus grįžtamąjį ryšį po C1 ir C2 veiklų, projekto mobilumo priemonių, paaiškėjo įdomus rezultatas. Šis rezultatas buvo neplanuotas, bet komandai malonus. Nors projektas apėmė jautrias temas, tokias kaip smurtas lyties pagrindu ir patyčios, išryškėjo terapinis aspektas:

- „Labai ačiū. Pirmą kartą realiame pasaulyje atskleidžiau savo randus (pačius giliausius). Pirmasis žingsnis į gijimą įvyko Morfase (Morfasso). Tikiuosi, kad netrukus pasimatysime!“
- „Daaaug energijos suteikiančių priemonių, kurios pravers ir mano organizacijoje :) Daugybė būdų kalbėti sudėtingomis temomis, nebūnant tiesmukiems, turint galimybę ateiti ir pasidalyti savo nuomone ar patirtimi. Būdas pasidalyti savo emocijomis. Manau, kad tai buvo ir tam tikra prasme terapija, veikti, rašyti, lipdyti, kažką išjudinti, galbūt nieko nesakant, tai padeda apdoroti ir atspindėti jūsų patirtį.“

C1 - TRUMPALAIKIO JUNGHTINIO PERSONALO MOKYMO RENGINIO - APRAŠYMAS

C1 mobilumas „Trumpalaikis jungtinis personalo mokymo renginys“ vyko **2022 m. balandžio 11-15 d. Madride (San Fermin), Ispanijoje**. Dalyvavo po tris dalyvius, atstovaujančius kiekvienai projekto šaliai (LT, IT, ES, FR, GR). Dėl force majeure aplinkybių vienas dalyvis buvo pakeistas dėl COVID-19. Iš viso dalyvavo 15 dalyvių, o tai yra puikus rezultatas, atsižvelgiant į epideminę situaciją Europoje 2022 m. balandžio mėn. ir galimybę komandai susitikti Madride, o ne internetu.

Turinys

Po pirmojo atvykimo / pasisveikinimo vakaro, **1-oji diena** buvo skirta komandos formavimui, susipažinimui, supažindinimui su projektu ir smurto tema, smurtu lyties pagrindu ir patyčiomis. **2-oji diena** „Smurtas lyties pagrindu“, buvo skirta smurtui lyties pagrindu – pagrindiniam turiniui – vaizdo įrašams ir nuotraukoms, vaidmenų žaidimų (angl. roleplaying) veikla leido dalyviams geriau susipažinti su šia priemone, o po aptarimo (angl. debriefing) ir pirmosios dienos dalies uždarymo dalyviai turėjo galimybę dalyvauti vaizdo įrašų kūrimo sesijoje. Kiekviena darbo diena buvo užbaigiama Refleksijos grupėmis. **3-ioji diena** „Patyčios“, išanalizavus, kas yra patyčios, kokia situacija yra kiekvienoje dalyvaujančioje šalyje, dalyviai buvo pakviesti dalyvauti Forumo teatro veikloje ir atskleisti savo kūrybiškumą kuriant įvairius scenarijus. Po apibendrinimo (debriefing) ir uždarymo vyko galutinis įvertinimas.

Dalyviai

15 operatorių (veiklos vykdytojų) (kūrybinių ir kultūros sektorių operatorių, menininkų, su jaunimu dirbančių darbuotojų, psichologų, pedagogų, švietėjų, instruktorių, mokytojų) buvo apmokyti apie parengtą metodiką ir įrankius bei instrukuoti, kaip vykdyti programą **CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY** ir organizuoti bandomąją pilotinę veiklą, pradedant nuo jaunimo įtraukimo, atrankos ir metodikos bei įrankių išbandymo. Dalyviai buvo įtraukti į vertinimą, taip pat į intelektualinių rezultatų (angl. intellectual outputs) rengimą ir sklaidą.

Vertinimas

Po mokymų visi dalyviai buvo paprašyti užpildyti vertinimo anketą, štai keletas įžvalgų:

- „**Mokymai tikrai pranoko mano lūkesčius**, buvo labai informatyvūs, mokymų tikslai buvo aiškūs, buvo skatinamas dalyvavimas ir bendravimas, dėstoma medžiaga man buvo aktuali, mokymų vedėjai buvo gerai susipažinę su mokymų temomis, todėl apskritai – man labai patiko.”
- „**Kokybiška ir intensyvi programa**, grupė buvo labai įsitraukusi į temas.”
- „Kaip mokytoja, susimąstysiu apie **galios antykius kasdienėje klasės rutinoje**. Tikiuosi, kad galėsiu pasidalyti su mokiniais kai kuriais veiklos aspektais, su kuriais susidūrėme. Kaip teatro fasilitatorė aš **norėčiau sukurti nedidelį seminarą-dirbtuves**, kuriame mokyčiau jaunuolius giliai išvelgti savo galios santykius ir kaip juos keisti kasdieniame gyvenime.”

PILOTINĖS FAZĖS APIBŪDINIMAS

Projekto bandomasis etapas buvo reikalingas tam, kad kartu su C1 etapo dalyviais būtų galima išbandyti sukurtą metodiką ir įrankius siekiant organiškai tęsti C2 etapo veiklą.

Pilotinės fazės **įgyvendinimas** prasidėjo **2022 m. gegužę** (Vilniaus Universitete) **ir tęsėsi iki 2022 m. rugsėjo**. Šioje dalyje Pilotinė fazė buvo peržvelgta. Iš viso dalyvavo **91 jaunuoliai**: vidutiniškai po 15 iš kiekvienos šalies (LT, IT, ES, FR, GR), **kurių amžius nuo 16 iki 30**.

Dalyviai dalyvavo vietiniame bandomajame etape, pirmojoje bandomojo etapo dalyje, susijusioje su bent vienos iš dviejų pasiūlytų CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY temų. Jiems padėjo operatoriai (veiklos vykdytojai), instrukuoti C1 metu. Operatoriai pasirūpino, kad būtų įtrauktas pakankamas skaičius jaunimo, kuris dalyvaus kitame etape (C2). Bent 5 dalyviai iš kiekvienos šalies buvo mažiau galimybių turintys jaunuoliai, pavyzdžiui, kilę iš kaimo vietovių, socialiai ar ekonomiškai pažeidžiamų grupių.

Pilotinė faze vyko visose Projekte dalyvavusiose šalyse:

- **Lietuva – 2022 m. gegužės 21 d.** Vilniaus Universitete, Matematikos ir informatikos fakultete, Vilniuje, nuo 9:00 val. iki 13:00 val., **dalyvavo 15 dalyvių.**
- **Italija – 2022 m. liepos 13 d.** „Sciara Progetti A.P.S.–E.T.S.“ biure, Fiorenzuola D'Arda (PC), Italija, nuo 10:00 val. iki 13:30 val.; nuo 15:00 val. iki 18:30 val. Viena iš ryto, kita – po pietų, kad būtų užtikrintas visų dalyvių dalyvavimas, atsižvelgiant į jų poreikius ir užimtumą. **Dalyvavo 15 dalyvių.**
- **Graikija – 2022 m. liepos 29 d.** „Action Synergy“ bure, Atėnuose, Graikijoje. **Dalyvavo 10 dalyvių.**
- **Prancūzija – 2022 m. rugsėjo 10 d.** Kovos su diskriminacija departamento namų (Maison Départementale de Lutte contre les Discriminations) patalpose Marselyje, Prancūzijoje, nuo 13:30 val. iki 18:00 val. **Dalyvavo 15 dalyvių.**
- **Ispanija – 2022 m. rugsėjo 14-15 d.,** ES José de Churriguera vidurinėje mokykloje (IES CHURRIGUERA, LEGANÉS) Madride, Ispanijoje, nuo 11:30 val. iki 14:30 val. **Per dvi dienas dalyvavo 36 dalyviai.**

Visų Pilotinių fazių struktūra buvo panaši: pradedant nuo **grupės formavimo veiklų** ir **ledų pralaužėjų (angl. ice breakers)**, gilinantį į temas. Visi partneriai turėjo kūrybiškumo laisvę rinktis jų tikslinei grupei tinkamiausius metodus, nesvarbu, ar tai būtų **vaizdo įrašas, ar priemonė iš priemonių rinkinio** ar kt. Po pagrindinių veiklų vyko diskusijos, po kurių buvo atliekami apibendrinimai (angl. debriefing). Čia galite išsamiai perskaityti, ką kiekvienoje šalyje sudarė bandomasis etapas:

Pilotinis etapas LIETUVOJE susidėjo iš šių dalių:

Įvadas.

Po trumpo dalyvių prisistatymo („vardų rato“) dalyviams buvo pristatytas projektas ir jo pagrindinis tikslas, paaiškinta, kas yra ir kodėl reikalingi pilotiniai (bandomieji) etapai, kokie buvo ankstesni ir kokie bus tolesni projekto etapai. Pristatyta, kad po bandomojo etapo – 5 asmenys dalyvaus jaunimo mainuose Italijoje rugsėjo mėn.

Ledų pralaužimas, žaidimai su vardais.

Kiekvienas dalyvis prisistatė ratu, pateikdamas keletą faktų apie save (gimtąjį miestą, pomėgius ar studijų sritį). Pasiskirstę poromis dalyviai turėjo vienas kitam pateikti vieną tiesą ir du melus apie save ir atspėti teisingą atsakymą.

Lūkesčiai, indėlis, baimės.

Kiekvienam dalyviui buvo išdalyti trijų skirtingų spalvų lipnūs lapeliai ir paprašyta užrašyti savo dienos lūkesčius ir veiklas, indėlį ir baimes. Geltona – lūkesčiams, žalia – indėliui, rožinė – baimėms. Netrukus visi užrašai buvo prilipdyti ant lentos, ir jie buvo pristatyti grupėje.

Smurtas lyties pagrindu (teoretinis indėlis).

Įvadas į smurto lyties pagrindu temą: apibrėžtys, rūšys ir iššūkiai. Pristatytos įvairios smurto rūšys, pavyzdžiui, smurtas šeimoje, smurtas artimoje aplinkoje ir pan. Mirtinos ir nemirtinos pasekmės. Rangų veiklos sąrašas.

Kavos pertrauka / Energizuojančios veiklos (angl. Energizer)

Apdovanojimą pelniusio trumpametražio filmo „Pirtis“ (angl. By the pool) (režisierius – Laurynas Bareiša, 2017 m.). Grupė paauglių vakarėliui išsinuomoja namą su pirtimi. Visi gerai leidžia laiką: šoka, dainuoja, geria, kalbasi, kol vakarėlis baigiasi ir visi išeina. Vėliau ryte namo tvarkytojai ateina tvarkytis, bet randa Indrę, kuri ieško suplyšusių kelių sagos. Nuoroda: <https://lithuanianshorts.com/en/film-database/by-the-pool/>

Filmo aptarimas/diskusija.

„Tamsus“, „Trikdantis“, „Keliantis nerimą“, „Atveriantis akis“... tai tik keli pirmieji būdvardžiai, kurie atėjo į galvą apibūdinant lietuvių kūrėjų filmą „Pirtis“.

Šis trumpametražis filmas buvo pasirinktas neatsitiktinai, o jį pažiūrėję jaunuoliai turėjo galimybę aptarti filme paliestas opias mūsų visuomenės problemas, pavyzdžiui, smurtą. Filmą rodomas lietuvių kalba su angliškais subtitrais.

Abigailės istorija.

Abigailės pasaka – tai istorija kurioje parodoma, kaip žmonės žvelgia į pasaulį iš skirtingų perspektyvų, turi skirtingas vertybes ir, remdamiesi ta pačia informacija, daro skirtingas išvadas. Nuoroda: <https://www.salto-youth.net/tools/toolbox/tool/abigail-s-tale.1750/>

Veiklos aptarimas/diskusija.

Dalyviai svarstė, kad stebina, kaip lengvai per tokią veiklą galima pamatyti kitų žmonių vertybes. Jie aptarė, kad didėjant grupei tampa vis sunkiau rasti bendrą išvadą, taip pat pažymėjo, kad didėjant grupei didesnį vaidmenį atlieka socialinis spaudimas.

Aptarimas (angl. debriefing).

Kiekvienas pasidalijo, kokia informacija, akimirka ar emocija labiausiai įsiminė ir koku būdu norėtų pagilinti savo žinias šia tema.

Uždarymas ir tolesni veiksmai

Pilotinis etapas ITALIJOJE susidėjo iš šių dalių:

Ledų pralaužimas, žaidimai su vardais.

Kadangi dalyviai vieni kitų nepažinojo, sesiją pradėjome žaidimais susijusiais su vardais ir ledų pralaužimo žaidimais. Kiekvienas dalyvis trumpai prisistatė, o po vardų pasisakymo ratu kiekvienam dalyviui priskyrėme po gestą; tada, norėdami geriau susipažinti ir pralaužti ledus, žaidėme žaidimą „2 tiesos 1 melas“.

Lūkesčiai, indėlis, baimės.

Kiekvienam dalyviui buvo išdalyti trijų skirtingų spalvų lipnūs lapeliai ir paprašyta užrašyti savo dienos lūkesčius ir veiklas, indėlį ir baimes. Geltona – lūkesčiams, žalia – indėliui, rožinė – baimėms. Netrukus visi užrašai buvo prilipdyti ant lentos, ir jie buvo pristatyti grupėje.

Įvadas.

Fasilitatorius pristatė projektą, tikslus, partnerius, etapus ir intelektualinius rezultatus (angl. intellectual outputs (IO)). Dalyviai turėjo galimybę pasidalyti atsiliepimais apie anksčiau el. paštu atsiųstą parengiamąją medžiagą (infografiką ir garso įrašą – IO2). Visi jie manė, kad medžiaga įdomi ir gerai parengta, aiški ir vizualiai patraukli. Vienas dalyvis pasiūlė terminą, kurį reikėtų įtraukti į infografiką.

Abigailės istorija

Užsiėmimo metu dalyviai susidūrė su savo požiūriu ir diskutavo apie mūsų vertybių kilmę bei apie tai, kaip mūsų patirtis ir išsilavinimas veikia mūsų požiūrį į tikrovę. Šis užsiėmimas suteikė galimybę pateikti keletą apibrėžimų apie smurtą ir lyčių vaidmenis. Nuoroda: <https://www.salto-youth.net/tools/toolbox/tool/abigail-s-tale.1750/>

Kavos pertrauka

Privilegija.

Po kavos pertraukėlės, atlikdami užduotį, kurios metu dalyviai įvertino ir atpažino savo rangą ir privilegijas, pristatėme sąvoką „Privilegijos – galia – smurtas“, bandydami nustatyti smurto šaknis. Dalyviai aptarė sąmoningumo svarbą kalbant apie privilegijas, nes ne visada lengva jas pastebėti ir priimti. Taip pat aptarėme mūsų visuomenėje vyraujančią „mačo kultūrą“.

Sutikimo principo veikla.

Paskutinė veikla buvo susijusi su sutikimo principu. Diskusija po šios veiklos buvo labai įdomi, nes parodė, kad dalyviai suvokia sunkumus, kuriuos patiria sakdami „ne“, taip pat tai, kad jie nėra įpratę samprotauti, ar tikrai nori ką nors daryti, ar sako „taip“ tik tam, kad būtų malonūs ir nenuviltų kitų. Baigėme dalyvių kvietimu visada prisiminti šią veiklą ir mokytis sakyti „ne“, kai nesinori ko nors daryti.

Baigiamasis apibendrinimas (debriefing) ir įvertinimas.

Veiklą vertinome naudodamiesi iliustruotomis "Dixit" kortelėmis. Visi dalyviai liko patenkinti ir paprašė papildomos informacijos apie pradžioje pristatytus tolesnius žingsnius, ypač kai kurie iš jų susidomėjo

galimybe dalyvauti jaunimo C2 mobilumo programoje Italijoje. Kadangi viena dalyvė vis dar mokosi vidurinėje mokykloje, sutarėme susisiekti su mokykla ir parengti sutartį, kad ji galėtų dalyvauti mobilumo programoje.

Uždarymas.

Išsiuntėme paraiškos formą, kurią reikia užpildyti, norint dalyvauti C2, taip pat nuorodą į vaizdo įrašus „YouTube“ kanale, kad galėtumėte toliau dirbti šia tema.

Pilotinis etapas GRAIKIJOJE susidėjo iš šių dalių:

Trumpai pristatytas projektas **CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY**, kad dalyviams būtų suteikta sistema ir tinkamas kontekstas.

Po to vyko moderuojama diskusija smurto lyties pagrindu klausimais, į kuriuos buvo orientuotas pilotinis projektas. Dalyviai labai domėjosi šiais klausimais, todėl moderatoriui teko sustabdyti pokalbį, kad būtų galima vykdyti bandomąją veiklą.

Pilotiniam etapui buvo pasirinkta ši veikla:

Žaidėme paveikslėlių žaidimą nejudantys vaizdai, kur – pirmame lygyje – dalyviai turi pasirinkti po vieną paveikslėlį iš kolekcijos, o po to – antrame lygyje – dvejose grupėse turėjo sukurti scenarijų ir paruošti nejudantį vaizdą naudodami savo kūnus.

Atlikome veiklą „Ar galiu?“ apie sutikimo principą, kuri susideda iš dviejų etapų: pirmajame etape dalyviai atliko kvėpavimo ir sąmoningumo pratimus, kad geriau jaustųsi savo kūne, o antrajame etape tyrinėjo sutikimo idėją, sudarydami poras ir klausdami vienas kito sutikimo. Vėliau vyko diskusija apie sutikimą ir žiūrėjome vaizdo įrašą apie sutikimą (arbatos puodelis simbolizuoja sutikimą).

Galiausiai atlikome supaprastintą forumo teatro versiją, kai dalyviai dvejose grupėse kūrė sceną, o žiūrovai sustabdydavo ir įsikišdavo vaidinimą, kad pakeistų jo rezultata.

Tuomet vyko galutinė diskusija ir buvo suteikta atvira erdvė klausimams, komentarams ir atsiliepimams.

Pilotinis etapas PRANCŪZIOJE susidėjo iš šių dalių:

Pristatymas.

Kūrybinės ir emocinės kelionės pradžia su skaitymu, o ne su vaizdo įrašu, siekiant pristatyti projektą ir išplėtoti popietės programą.

Ledų pralaužimas, žaidimai su vardais.

Kad išmoktume kiekvieno grupės nario vardus, pasiūlėme prisistatymo pratimą „Gestas“: vienas asmuo pasako savo vardą ir gestu parodo savo vardą, o po 3 sekundžių visa grupė pakartoja tą patį gestą ir tą patį vardą. Tada, norint pralaužti ledus ir pradėti pažinti, buvo pasiūlyti du ledus pralaužiantys pratimai: „Dvi tiesos ir melas“ ir „Interviu“ (iš priemonių rinkinio).

Komandos formavimo veikla.

Pralaužę ledus, dalyviams pasiūlėme veiklą „Balionų vežimėlis“ (iš priemonių rinkinio). Medžiagą paruošėme iš anksto. Jaunuolių paprašėme išsirikiuoti petys į petį už starto linijos. Matėme, kad kai kuriems dalyviams buvo šiek tiek nesmagu būti taip arti vienas kito. Visiems, išskyrus paskutinį eilėje, buvo duotas kamuolys, kurį jie padėjo tarp pečių. Jie iš karto atrado grupinę energiją. Kai kurie iš jų jau pažinojo vieni kitus.

Smegenų šturmas smurto tema.

Pradėjome temą su smegenų šturmu smurto tema. Kas yra smurtas? Kokios egzistuoja smurto rūšys? Kas yra seksistinis smurtas? Kartu sudarėme žodžio apibrėžimą: smurtas. Aptarėme konsensuso kultūrą ir konsensusą dėl išprievartavimo. Kai kurie dalyviai pastebėjo, kad dokumentuose ir mainuose neatsižvelgiama į smurtą prieš LGBTQI+ asmenis. Po mainų klausėmės kompanijos „Duanama“ sukurtų garso įrašų apie smurtą prieš moteris ir apie moterų viltį. Išklaušę garso įrašus, pasikeitėme nuomonėmis apie temą (debriefingas).

Kavos pertrauka / Energizuojančios veiklos

Pratimas iš šaradų įrankių rinkinio.

Atlikdama šį pratimą grupė smagiai praleido laiką ir gerai apšilo. 1. Les deux esprits (Dvi dvasios), 2. Fille ou Garçon (Mergaitė ar berniukas), 3. Homme dominé (Dominuojantis vyras).

Tada suskirstėme grupę į tris grupes ir žiūrėjome tris vaizdo įrašus apie smurtą lyties pagrindu. Naudojomės 3 kambariais, kuriuos suteikė MDLD. Priėmimo kambarys: Fille ou Garçon (Mergaitė arba berniukas), 1 kambarys: Les deux esprits (Dvi dvasios), 2 kambarys: Homme dominé (Dominuojantis vyras). Kiekviena grupė peržiūrėjo 3 vaizdo įrašus ir atliko kiekvieno vaizdo įrašo aptarimą bei mainų santrauką (nedalyvaujant kitoms grupėms). Kiekviena grupė paskyrė po atstovą apibendrinimui ir galutinei diskusijai. Po filmo peržiūros: Mergina ar berniukas, kuriame buvo kalbama apie smurtinį nepakantumą paaugliui, norinčiam apsirengti sijonu, vienas iš dalyvių paliudijo savo paties situaciją. Filmas jį prakalbino, jis buvo sukrėstas, nes jo šeima toleravo jo seksualinę orientaciją. Tačiau jis patyrė daug smurto iš tų, kurie nėra tolerantiški. Tada vėl subūrėme grupę baigiamajam apsikėitimui nuomonėmis apie 3 vaizdo įrašus. Šioje baigiamojoje diskusijoje daugiau dalyvių sutiko, kad Homme dominé (Dominuojantis vyras) vaizdo įrašas buvo neįtikinamas, nes sunku patikėti, kad moteris gali fiziškai smurtauti prieš berniuką. Tai suteikė galimybę pasikeisti nuomonėmis apie stereotipinį požiūrį į šią smurto problemą, jos egzistavimo neigimą ir su ja susijusį tabu. Tuo tarpu vyrai negali apie tai kalbėti. Tai rodo, kad istorija buvo įkvėpta realios situacijos.

Uždarymas / baigiamojo vaizdo įrašo skaitymas ir baigiamasis žodis.

Dalyvius kvietėme, kad naudodamiesi mūsų įrankiais patys sukurtų savo kūrybinę ir emocinę kelionę, o paskui pažiūrėtų kitus Creative Emotional Journey „YouTube“ kanale esančius filmus ir sužinotų daugiau apie šią temą. Jie parodė didelį susidomėjimą projekto tęstinumu, jaunimo mainais Italijoje. Mūsų tikslas buvo į Italiją (C2) atsivežti 5 pilotinio etapo jaunimo mainų dalyvius. Turėjome pasirinkti 5 asmenis, nes beveik visi norėjo tęsti šią kūrybišką ir emocingą kelionę į Italiją (C2).

Pilotinis etapas Ispanijoje susidėjo iš šių dalių:

Įvadas.

Projekto Kūrybinė emocinė kelionė (Creative Emotional Journey) pristatymas ir fasilitatorių prisistatymas.

Sanglaudos procesas ir apšilimas

Dinaminis 1 + apibendrinimas (debriefingas)

Lyčių klausimas: Užsiėmimas susideda iš suvokimo, ką žinome apie lytį, skirtingus egzistuojančius vaidmenis ir kaip tai veikia mus priimant sprendimus.

- **Vaizdo įrašas 1** – Kokia tu esi, moteris: KŪRYBINĖ EMOCINĖ KELIONĖ – Smurto lyties pagrindu prevencija – Kokia tu esi, moteris
- **Vaizdo įrašas 2** – Pirmas kartas

Dinaminis 2 + apibendrinimas (debriefingas)

Sutikimas. Vaizdo įrašas „Seksualinis sutikimas paaiškintas su arbata”.
Nuoroda: <https://www.youtube.com/watch?v=E4WTnJCMrH8&t=87s>

Dinaminis 3. Ar galiu?

Veiklos susijusios su sutikimu.

Pamoka Apibendrinimas.

Pamokoje aptariamas asmeninės erdvės ir privatumo poreikių klausimas, vaikai ir jaunuoliai įgalinami atpažinti savo komforto zoną ir saugumą, taip pat gerbti kitų žmonių ribas. Ji grindžiama fiziniais ir protiniais pratimais, taip pat apima žodinį tyrinėjimą / diskusiją.

Teorija

Atrodo, kad Ispanijos paauglių lytinių santykių pradžios amžius turi tendenciją mažėti ir yra apie 15 metų. Šie santykiai yra berniukų ir mergaičių vystymosi ir socializacijos proceso dalis (Castro, Bermúdez, Madrid ir Buela-Casal, 2011). Labai svarbu, kad šis procesas vyktų sąmoningai ir sveikai, kad nebūtų kuriami klaidingi įsitikinimai ir nelygiavertės vertybės, kurios galiausiai yra smurto lyties pagrindu ir smurto paauglių santykiuose priežastis. Siekiant to išvengti, paaugliams berniukams ir mergaitėms būtina apmąstyti afektyvaus seksualinio sutikimo svarbą ir jo vaidmenį sveikuose ir smurtiniuose santykiuose (Padrós, Aubert ir Alcantud, 2010).

Išvada / bendri atsiliepimai

Patikrinkite (angl. check out)

C2 - MIŠRAUS JAUNIMO MOBILUMO - APRAŠYMAS

C2 mobilumas „Jaunimo mainai“ vyko **2022 m. rugsėjo 18-24 d. Morfasso (PC), Italijoje**. Dalyvavo 6 dalyviai, atstovaujantys kiekvienai projekto šaliai (LT, IT, ES, FR, GR), pasiskirstę po 5 dalyvius nuo 16 iki 30 metų + 1 grupės vadovas, vyresnis nei 18 metų. Dėl įvairių aplinkybių pora dalyvių buvo pakeisti dėl force majeure situacijų, pavyzdžiui, atšauktų skrydžių dėl streikų.

Turinys

Po atvykimo ir pasveikinimo vakarienės, **1 diena** prasidėjo susipažinimo ir komandos formavimo veiklomis, kad visi dalyviai būtų suvienyti. Po pertraukos buvo pristatyta programa, partneriai ir pagrindinės taisyklės. **2 diena** buvo skirta įvadui į temą – smegenų šturmui smurto tema – veikla Rangas ir privilegijos, analizuojant situaciją savo šalyse. Po pietų pertraukos dalyviai buvo pakviesti į spektaklį „MALANOVA“ italų kalba su vertimu. Darbo dienos buvo užbaigtos Refleksijos grupėmis, kuriose buvo sukurta saugi erdvė, kad dalyviai galėtų pasidalyti asmeninėmis dienos akimirkomis, kurios jiems atrodė svarbios ir kuriomis jie jautėsi patogiai pasidalyti savo nacionalinėse grupėse; toks sprendimas buvo priimtas ir dėl kalbos barjero tikimybės. **3 dieną** vyko Forumo teatro veikla ir buvo rodomi vaizdo įrašai abejomis projekto temomis. **4 diena** buvo skirta aplankyti gražiąją Castell'Arquato vietovę, geriau susipažinti su vietos apylinkėmis ir turėti šiek tiek laisvo laiko; ši diena buvo skirta ankstesnėmis dienomis surinktai informacijai „susigulėti“, šiek tiek atsitraukti nuo sunkių nagrinėtų temų ir palengvinti perėjimą prie patyčių temos. **5 diena** buvo skirta patyčioms ir buvo produktyvi įvairiose veiklose, tokiose kaip etikečių klijavimas, kūrybinis rašymas, pasaulio kavinė. **6 diena** buvo skirta vaizdo įrašų kūrimui abiem temomis, scenarijų kūrimui ir jų įgyvendinimui. **7 dieną** buvo gilinamasi į „Erasmus+“ ir „Youthpass“ galimybes, dalyviai dalyvavo sklaidos ir tolesnių veiksmų veiklose bei galutiniame vertinime. Visi vakarai dalyviams buvo pasirenkamieji: nuo filmų, karaokės vakaro, Tarpkultūrinio vakaro iki organizuotos „Albatros“ veiklos apie smurtą lyties pagrindu ir kultūrinę perspektyvas.

Dalyviai.

25 jaunuoliai, po 5 iš kiekvienos šalies (LT, IT, ES, FR, GR), nuo 16 iki 30 metų. Dauguma dalyvių dalyvavo bandomajame etape. Atrenkant dalyvius buvo laikomasi lyčių pusiausvyros reikalavimų – bent vienas dalyvis

iš kiekvienos grupės buvo mažiau galimybių turintis jaunuolis. Jie išbandė visos **CREATIVE EMOTIONAL JOURNEY** veiksmingumą, patirdami ne tik skaitmeninę „kelionę“, bet ir dalyvaudami gyvai vykstančiose veiklose, siekdami patikrinti mišrios metodikos įgyvendinimo pagrįstumą ir priemonių veiksmingumą europinėje ir tarpkultūrinėje aplinkoje.

Vertinimas

Po jaunimo mobilumo visi dalyviai buvo paprašyti užpildyti vertinimo klausimyną, pateikiame keletą įžvalgų:

- „Labai patiko veikla ir tai, **kokia ji buvo praktiška**. Norėtusi **daugiau teorijos ir giliau išdėstyti temų**.“
- „Atradau naujų ir **įdomių būdų, kaip pažvelgti į tokią svarbią temą**. Tai buvo įkvepiantis ir **interaktyvus** būdas kuriuo moderatoriai (fasilitatoriai) keičiasi dalyvaudami įvairiose veiklose <...>.“
- „<...> Geriausias momentas buvo veikla „merginos prieš vaikus“ ir vaikiškas požiūris, kuris padrašino vyrų grupę, t a i **padėjo sukurti ryšį tarp mūsų**. <...>“
- „Sužinojau apie smurtą lyties pagrindu, apie **sutikimą**, apie **toksiškus santykius** ir apie patyčias. Taip pat sužinojome kaip **kurti medžiagą**, skirtą informuoti savo draugus ir šeimos narius“.

Apibendrinimas

Atsižvelgiant į įvairius vietinių bandomųjų (pilotinių) fazių, testavimo tarpkultūrinėje aplinkoje ir dalyvių įtraukimo etapus, esame patenkinti pasiektais rezultatais.

Kaip minėta šio skyriaus pradžioje, projekto metu atliktas darbas leido pasiekti ne tik laukiamų rezultatų, bet ir rezultata, į kurį projektavimo etape neatsižvelgėme: pačių dalyvių pabrėžtą terapinę reikšmę.

Dalyvių „emocinis transportas“ buvo akivaizdus nuo pat pirmojo dalyvavimo pirmajame mobilume ir darėsi vis akivaizdesnis iki pat jaunuolių mobilumo (C2), o šis suvokimas buvo plačiai paplitęs ir kelis kartus išreikštas tiek žodžiais, tiek apibendrinimo (debriefing) ratelyje, tiek raštu galutinio vertinimo anketose.

Pasiektas rezultatas leidžia dar tvirčiau įsitikinti sukurtos metodikos ir priemonių svarba ir verte, nes tai įrodo, kad menas yra vertingas švietimo lygmeniu ir kaip kiekvieno žmogaus asmeninio tobulėjimo priemonė.

Partneriai daug laiko skyrė šio rezultato analizei, nes tiesa, kad dalyviams tai buvo naudinga, tačiau nekontroliuojamas emocinis įsitraukimas galėjo kelti pavojų. Kūrybinių emocinių kelionių sėkmę užtikrino dėmesys, skirtas grupės dinamikos valdymui ir saugaus rato, kuriame dalyviai galėjo atsiverti, visapusiškai įsitraukti ir iš naujo išgyventi praeities traumas, kad galėtų jas kūrybiškai ir pozityviai pritaikyti, sukūrimui.

Todėl meno naudojimas darbe su jaunimu yra neįkainojama priemonė, leidžianti dirbti su jaunais žmonėmis labai giliai.

Be abejonės, tai, kad fasilitatorių komandoje buvo menininkų, socialinio teatro ekspertų, konfliktų valdymo ir smurto ekspertų bei psichologų, leido išvengti rizikos, kad veiklos metu vėl atsivers neišspręstos žaizdos.

Todėl patarimas, kurį norėtume duoti visiems, nusprendusiems žengti šiuo keliu, pritaikant Kūrybinės emocinės kelionės metodiką ir siūlomas priemones, yra toks: reikia žinoti, kokio stiprumo ir gylio veikloje ketinate dalyvauti, ir būtinai turėti laiko, kurį galėtumėte skirti jauniems dalyviams ir lydėti juos valdant savo emocijas.

PARTNERIAI

Faculty of
Mathematics
and Informatics

